

De leerling als ervaringsdeskundige

Een onderzoek naar werkhouding

Een onderzoeksverslag in het kader van de opleiding Master SEN

**Door: Elma Strijker
Studentnummer 2088973
Fontys Hogescholen
Studiebegeleider: Elle van Meurs**

Juni 2011

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Inleiding	5
Opbouw van het onderzoeksverslag	6
1 Aanleiding, Doelstellingen en probleemverkenning	7
1.1 Aanleiding tot het onderzoek	7
1.2 Doelstellingen van het onderzoek	7
1.3 Probleemverkenning	8
2 Theoretische onderbouwing	10
2.1 Werkhouding	10
2.2 De aandacht van de leerling	11
2.3 Motivatie en de rol van de leerkracht	12
2.4 Autonomie als basisbehoefte	13
Pupil Voice	13
2.5 Oplossingsgericht werken met kinderen: Kids' Skills	15
2.6 Metacognitie	16
2.7 Empowerment	17
2.8 In gesprek met kinderen	17
2.9 De theorie in relatie tot het onderzoek	19
3 De onderzoeksmethode	20
3.1 Het onderzoekstype	20
3.2 De doelgroep	20
3.3 De opzet van het onderzoek	21
3.4 Dataverzameling	22
3.5 Dataregistratie, dataverwerking en analyse	23
3.6 Verantwoording van de gekozen onderzoeksmethodiek	24
3.7 Ethiek	25
Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog	25
Zorgvuldigheid en nalatigheid	25
Volledigheid en selectiviteit	25
Concurrentie en collegialiteit	26
Publiceren, auteurschap en geheimhouding	26
Onderzoek in opdracht	26
4 Data presentatie en resultaten	27
4.1 Leerling 1	27
4.2 Leerling 2	28
4.3 Leerling 3	30
4.4 Leerling 4	31
4.5 Leerling 5	32
4.6 Leerling 6	34
4.7 Leerling 7	35
4.8 Leerling 8	37

5	Data analyse en resultaten		39
5.1	Leerling 1		39
5.2	Leerling 2		39
5.3	Leerling 3		40
5.4	Leerling 4		40
5.5	Leerling 5		40
5.6	Leerling 6		41
5.7	Leerling 7		41
5.8	Leerling 8		42
5.9	Conclusies naar aanleiding van het praktijkonderzoek		42
6	Conclusies en aanbevelingen in relatie tot de onderzoeksvragen		45
6.1	Aanbevelingen		48
7	Evaluatie van het praktijkonderzoek		50
7.1	Reflectie op het onderzoek		50
7.2	Terugblik op mijn eigen proces van onderzoeken en leren		51
7.3	Nawoord		52
	Bijlage 1: Nulmeting leerkracht		57
	Bijlage 2: Startvragenlijst leerkracht		58
	Bijlage 3: Vragenlijst ouders		59
	Bijlage 4: Semi-gestructureerd vraaggesprek leerlingen		61
	Bijlage 5: Meting leerkracht na 1 week		62
	Bijlage 6: Vragenlijst leerkracht na 1 week		63
	Bijlage 7: Vragenlijst leerling na 1 week		64
	Bijlage 8: Meting leerkracht na 4 weken		65
	Bijlage 9: Vragenlijst leerkracht na 4 weken		66
	Bijlage 10: Vragenlijst leerling na 4 weken		67
	Bijlage 11: Verzamelde gegevens leerling 1	DVD	69
	Bijlage 12: Verzamelde gegevens leerling 2	DVD	74
	Bijlage 13: Verzamelde gegevens leerling 3	DVD	80
	Bijlage 14: Verzamelde gegevens leerling 4	DVD	85
	Bijlage 15: Verzamelde gegevens leerling 5	DVD	91
	Bijlage 16: Verzamelde gegevens leerling 6	DVD	97
	Bijlage 17: Verzamelde gegevens leerling 7	DVD	103
	Bijlage 18: Verzamelde gegevens leerling 8	DVD	109
	Bijlage 19: audiogegevens startgesprekken leerlingen		*DVD

Samenvatting

In dit onderzoek staat werkhoudingsproblematiek centraal bij leerlingen in het regulier basisonderwijs. De vraag wordt gesteld welke effecten een eigen plan van aanpak kan hebben om deze werkhouding bij leerlingen vanaf groep 4 te verbeteren. De leerling wordt daarbij gezien als ervaringsdeskundige, die zijn leerkracht kan voorzien van belangrijke informatie.

Bij acht leerlingen is nagegaan hoe de werkhouding verandert als leerlingen wordt gevraagd naar hun eigen ideeën daarover. Deze ideeën zijn omgezet in een plan, dat eerst gedurende een week uitgevoerd en gevolgd werd in de klas, waarna het plan werd bijgesteld en uitgevoerd gedurende nog eens drie weken. Het plan werd ontworpen door zorgvuldig goede voorwaarden voor een gesprek met leerlingen te realiseren, waardoor leerlingen in staat worden gesteld zich hun eigen ideeën bewust te worden, te verwoorden en om te zetten in voorgenomen handelen waarin ze vertrouwen hebben.

Geconcludeerd kan worden dat een dergelijk eigen plan bij de leerling kan leiden tot een betere werkhouding. Die is waarneembaar als sneller starten met werken, vaker de taak binnen de tijd afronden, een betere motivatie en concentratie, meer zelfstandigheid en meer overleg over taken. Een plan is vooral succesvol als dit een concrete verandering bevat, zoals een andere werkplek of het gebruik van hulpmiddelen. Minder succesvol zijn plannen die vooral op de eigen attitude van de leerling gericht zijn. Bij dit type plannen is meer ondersteuning van de leerkracht nodig. Leerkrachten kunnen de leerling ondersteunen met een structurerende aanpak waarin ruimte wordt geboden aan autonomie. Leerkrachten ervaren houvast aan het eigen plan van de leerling, waardoor ze beter in staat zijn de aanpak consequent toe te passen en vol te houden. Daarnaast kan het eigen plan een aanzet geven tot een groter bewustzijn van de werkhouding bij leerkracht en leerling, verdieping en verbreding van de aanpak, meer en betere interactie tussen leerkracht en leerling. Het blijkt dat zowel leerlingen als leerkracht zich eigenaar gaan voelen van het leerproces met betrekking tot de werkhouding van de leerling.

Inleiding

‘Hij kan het best, maar hij werkt gewoon niet. En dat gaat al jaren zo. Zucht’.

Zo vat de leerkracht van J. het probleem van haar groep 7-leerling, en dus ook haar probleem, samen.

Van J. weten we dat hij een gemiddeld IQ heeft, voldoende resultaten scoort op de schoolvakken en sociaal goed in de groep ligt. Tijdens de observatie zie ik dat J. niet tegelijk met zijn klasgenoten na de instructie aan zijn taak begint. Hij gaat tijdens de les naar de wc, slijpt al zijn potloden, praat met buurkinderen en kijkt veel rond. De leerkracht is gedurende deze hele les zelfstandig werken bezig hem aan te sporen. Aan het eind van de les spreekt ze met hem af wat minimaal moet worden afgemaakt. J. moet hier in de pauze aan doorwerken en krijgt de taak tenslotte mee naar huis.

Als preventief ambulant begeleider binnen een samenwerkingsverband bezoek ik dagelijks scholen. Ik observeer zorgleerlingen in hun groep. Daarna spreek ik met de leerkracht en IB-er over de problematiek van de leerling en de hulpvraag van de leerkracht. Gedurende ongeveer zes maanden begeleid ik de leerkracht met betrekking tot klassenmanagement, interactie, didactiek, pedagogisch handelen, steeds in relatie tot de problematiek van de leerling.

Dit onderzoek is uitgevoerd op een van de scholen van het samenwerkingsverband, met acht leerlingen die kampen met werkhoudingsproblematiek en hun leerkrachten. Voor leerlingen als J. zou ik, middels dit onderzoek, graag een aanpak ontwikkelen waar de leerling zelf een grote rol in heeft. Welke theoretische onderbouwing is hiervoor te vinden en zijn er misschien elders al good practices op dit gebied? Kan een grotere autonomie van de leerling bijdragen aan een betere motivatie voor het werk en meer bewustwording van de eigen werkhouding? Kan een dergelijke aanpak leerkrachten helpen om de werkhouding eerder effectief te beïnvloeden, zodat de leerling tot betere competenties en beter leerresultaat komt, doordat de effectieve leertijd wordt vergroot?

Voor de zorgcommissie wil ik bereiken dat we de scholen een effectieve aanpak van de werkhoudingsproblematiek kunnen aanreiken. Scholen kunnen de aanpak zelf implementeren en opnemen in hun handelingsmenu. Daarmee kan op dit gebied de handelingsverlegenheid afnemen en maakt de zorgcommissie zichzelf overbodig.

Opbouw van het onderzoeksverslag

In hoofdstuk 2 leest u de theoretische onderbouwing van een aantal aspecten die binnen de werkhouding een rol spelen. Ook zal er een inhoudelijke oriëntatie worden uitgevoerd naar concepten en begrippen die raakvlakken hebben met het onderzoek. In hoofdstuk 3 leest u een toelichting op de methodologie die is gekozen voor de uitvoering van het onderzoek en een beschrijving van de opzet en de uitvoering daarvan. In hoofdstuk 4 worden de gegevens gepresenteerd die het onderzoek heeft opgeleverd, waarna deze gegevens in hoofdstuk 5 worden geanalyseerd om tot conclusies te komen. Vervolgens worden in hoofdstuk 6 de resultaten gekoppeld aan de onderzoeksvragen en in verband gebracht met de bestudeerde literatuur. Tenslotte bevat hoofdstuk 7 een evaluatie van het onderzoek en mijn reflectie op het proces.

1 Aanleiding, Doelstellingen en probleemverkenning

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

De Zorgcommissie van het Samenwerkingsverband Houten begeleidt leerkrachten en scholen voor regulier basisonderwijs met leerlingen voor wie zij handelingsverlegenheid ervaren. Volgens de procedures van de zorgcommissie wordt gesproken met de school, met de leerkracht en met de ouders. Van de inbreng van leerlingen wordt tot nu toe geen gebruik gemaakt.

Ik veronderstel dat leerlingen ook zelf een waardevolle bijdrage zouden kunnen leveren aan de oplossing van hun eigen problematiek. Als Preventief Ambulant Begeleider van het samenwerkingsverband wil ik onderzoeken wat die bijdrage zou kunnen zijn en op welke manier leerlingen kunnen bijdragen. Het doel daarbij is te komen tot een hogere kwaliteit van het traject en tot meer continuïteit in de benadering van de leerling bij het wisselen van groep.

1.2 Doelstellingen van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is drieledig. Het eerste doel is na te gaan welke bijdrage leerlingen zelf kunnen leveren aan de verbetering van hun werkhouding. Het tweede doel is na te gaan of de betrokken leerkrachten een eigen bijdrage van de leerlingen kunnen integreren in het overige handelen in de groep. Het derde doel is om de scholen van het samenwerkingsverband Houten een procedure aan te reiken waarmee ze leerlingen met hardnekkige werkhoudingsproblematiek aan het werk kunnen krijgen.

Om deze doelen te bereiken kom ik tot de volgende onderzoeksvraag:

Welke effecten kan een plan van aanpak¹ dat door een leerling vanaf groep 5 zelf is bedacht, hebben op zijn of haar werkhouding?

Deelvragen, nodig om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn:

Wanneer spreken we van een goede werkhouding?

Wat is nodig om leerlingen met werkhoudingsproblematiek te vragen naar hun beleving van de eigen werkhouding?

¹ Hierna genoemd: het eigen plan van de leerling.

Wat denken leerlingen met werkhoudingsproblematiek nodig te hebben om hun werkhouding te kunnen verbeteren?

Wat kunnen leerkrachten doen om de leerling in zijn werkhouding effectief te ondersteunen?

Voor het Samenwerkingsverband Houten wil ik me in bovenstaande vragen verdiepen middels een kwalitatief onderzoek in het kader van mijn Masterstudie Special Educational Needs.

1.3 Probleemverkenning

De scholen van ons samenwerkingsverband melden veel jonge leerlingen aan, van de groepen een tot en met vier. Vanuit onderzoek en observatie krijgt de zorgcommissie een idee van de problematiek van deze leerlingen. De interventies die de zorgcommissie inzet liggen op de gebieden van bij voorbeeld didactiek, pedagogisch handelen, of de inzet van schoolmaatschappelijk werk.

Het aantal leerlingen uit de bovenbouw dat wordt aangemeld is veel kleiner. Voor sommige van deze leerlingen is over de oorzaken en achterliggende problematiek al meer duidelijk. Uit de aanmeldingsdossiers blijkt dat veel van deze leerlingen met werkhoudingsproblematiek worstelen, die verschillende vormen aan kan nemen. Het kan zijn dat de leerling te weinig bereikbaar is voor instructie of te weinig (effectief) oefent en daardoor onvoldoende vorderingen maakt. Hierbij geven de leerkrachten aan dat motivatie, welbevinden en gedragsproblematiek een rol spelen, naast de vaardigheid in bepaalde vakken, of de overtuiging die het kind daarbij heeft. De werkhoudingsproblematiek heeft zich bij het kind vaak in de loop van jaren ontwikkeld. Achtereenvolgende leerkrachten hebben zich erbij neergelegd, het kind 'is nu eenmaal zo' of hebben allerlei interventies gedaan, met meer of minder succes op korte of langere termijn. Soms lukt het de ambulant begeleider van de zorgcommissie samen met de leerkracht om een leerling 'vlot te trekken'. Komt dat doordat we, soms bij toeval, precies aansluiten bij zijn behoeften? Vaak echter kennen we die behoeften niet precies; we vragen er niet naar.

Mijn onderzoek richt zich op basisschoolleerlingen vanaf groep vier, die op de een of andere manier een werkhoudingsprobleem ervaren bij het zelfstandig verwerken van leerstof, en voor wie de leerkrachten handelingsverlegenheid ervaren.

Leerlingen zijn ervaringsdeskundigen. Het is wenselijk om te onderzoeken welke ideeën zij zelf hebben over de manier waarop zij hun schoolwerk uitvoeren. Hoe ervaren zij de manier waarop het zelfstandig werken voor hen wordt georganiseerd en de leerkracht daarover met hen communiceert? Wat denken zij nodig te hebben om tot een goede werkhouding te komen?

2 Theoretische onderbouwing

In dit hoofdstuk wordt allereerst het begrip werkhouding onderzocht en afgebakend, waarbij dieper wordt ingegaan op aandacht, motivatie en leerkrachtgedrag.

In mijn onderzoek ontmoeten autonomie als gerespecteerde basisbehoefte van de leerling (Stevens, 2004) en oplossingsgericht werken (Furman, 2006) elkaar. De leerling wordt immers serieus genomen als partner, die deel kan hebben in het zoeken naar oplossingen. De te bestuderen toepassing daarvan is relevant onderzoek in het Angelsaksische taalgebied ('pupil voice'), dat gaat over het luisteren naar de inbreng van de leerling bijvoorbeeld om het handelen van de leerkracht te verbeteren (Quicke, 2003). Een praktische vertaling die ik belangwekkend vind in dit kader is de methode Kids' Skills (Furman, 2006), die gaat over vaardigheden die een kind zich ten doel kan stellen. Daarbij is het nodig om te kijken naar het begrip metacognitie, vanwege de wijze waarop een kind zicht kan krijgen op het eigen leerproces (Vos, 2004). Daarnaast wordt het paradigma van empowerment (Regenmortel, 2009) beschreven, omdat dit paradigma zicht geeft op het inzetten van gezamenlijke kracht. Om een leerling te betrekken bij het eigen oplossingstraject volgt een oriëntatie op de mogelijkheden en valkuilen bij gesprekken met kinderen en de voorwaarden voor zulke gesprekken (Delfos, 2000).

2.1 Werkhouding

De werkhouding van leerlingen beschrijf ik als de 'verzameling van gedragingen van een leerling die een taakoplossing positief of negatief beïnvloeden' (Timmerman 1995). Ze vormt een van de voorwaarden om tot leren te komen. Binnen werkhouding zijn kindfactoren en omgevingsfactoren en onderscheiden. Kindfactoren zijn bijvoorbeeld medisch, zoals ADHD of een slecht gehoor, emotioneel, zoals bij motivatie of faalangst, of cognitief, als we het over de intelligentie hebben. Van de omgevingsfactoren is de leerkracht de belangrijkste (Timmerman, 1995), daarnaast spelen de ruimte, klasgenoten en de taak mee. WSNS (Procesmanagement 1994) onderscheidt als belangrijke aspecten van de werkhouding: concentratie (een geconcentreerde leerling werkt vlot door aan een taak), prestatie (de houding ten

opzichte van de eigen prestaties), resultaat (hoe ziet het werk eruit) en de kenmerken van de taak, waarmee de werkhouding van leerlingen in kaart kan worden gebracht. Voor de vragenlijst voor het onderzoek worden afgeleide categorieën gebruikt: hoe snel start de leerling met werken, hoe gemotiveerd, hoe zelfstandig en hoe geconcentreerd werkt de leerling, zijn contacten tijdens de uitvoering van de taak gericht op de taak en wordt het werk binnen de tijd afgerond². In de gesprekken met leerkrachten en leerlingen blijkt volgehouden aandacht een centraal probleem te zijn, dat hieronder onder de loep wordt gelegd.

2.2 De aandacht van de leerling

Aandacht neemt een centrale plaats in als we het hebben over werkhouding. In de literatuur blijkt aandacht een lastig begrip te zijn (Das-Smaal et al, 1987). Aandacht houdt in dat men met opzet op bepaalde dingen kan letten en andere dingen kan negeren. Daarbij worden impulsieve reacties onderdrukt. Aandacht wordt dan ook wel benoemd als 'omgaan met impulsiviteit' (Marzano, 2005). Wetenschappers houden zich meer bezig met aandachtsproblematiek; zo heeft de onderzoeksindustrie de handen vol aan onderzoek naar ADHD en aan de ontwikkeling van onderzoeksinstrumenten hiervoor. Op school geldt dat lang niet alle leerlingen die moeite hebben met aandacht in de onderzoeksmolen terechtkomen. Van de leerlingen in het onderzoek weten we maar van een leerling dat ADD is vastgesteld. Voor iedereen geldt dat er vaak meer prikkels zijn dan waaraan aandacht kan worden gegeven. Een deel van de informatie wordt automatisch verwerkt, zodat in de bijbehorende processen geen aandacht hoeft te worden geïnvesteerd. Zo zal een leerling van de bovenbouw automatisch gaan lezen als een tekst voor hun neus wordt gelegd. Met het leesproces hoeft hij zich in eerste instantie niet bezig te houden, dat hoeft pas als hij met de gelezen informatie iets moeten gaan doen. Aandacht kan worden getrokken ('daar loopt een kat'), door een ander opgelegd ('we kijken allemaal eens naar dit plaatje') of gestuurd ('ik zal je precies uitleggen hoe je moet rijden'). Op al deze aspecten kan een leerling in de klas problemen ervaren.

² Deze afgeleide categorieën zijn afkomstig uit het Onderwijskundig Rapport van het Samenwerkingsverband Houten, conceptversie 2010..

Om een taak goed te kunnen maken moet de leerling de aandacht ook nog kunnen vasthouden, volhouden; we spreken dan van concentratie. Als in de concentratie problemen ontstaan zal het kind juist op school hiermee te maken krijgen. Meestal betekent dit dat de leerling ineffectief met de leertijd omgaat, dat hiaten in kennis en vaardigheden ontstaan en dat de schoolresultaten hiervan een negatieve invloed ondervinden (Das-Smaal et al, 1987). De leerkracht zal geneigd zijn zich in te spannen om de leerling te helpen zich te concentreren. Dit vraagt zijn tijd en energie. De leerkracht, de leerling, de leerstof en de omgeving kunnen worden gezien als factoren die de concentratie kunnen beïnvloeden (van Neer, 1986). Dit zijn ook de factoren waarop interventies gericht kunnen zijn. Zo kan de leerkracht afwisselender gaan lesgeven of kleinere taken opgeven. Bij de leerling kan meespelen dat hij de taak saai vindt, te makkelijk of te moeilijk, of dat hij de opdracht niet goed begrijpt. Leerstof kan saai zijn, of juist veel afleidende plaatjes bevatten. In de omgeving kan worden ingegrepen door andere afspraken te maken over werk inleveren, andere looproutes, spullen op tafel of in de la. Ook de temperatuur en ventilatie in de klas kunnen vaak beter, zo blijkt nog uit het rapport Gezond (venti-)leren op school!, (Geelen, 2006).

De leerling kan problemen ervaren in onvoldoende aandachtduur, hij kan afleidbaar zijn of last hebben van inefficiënt werken. Van Neer (1986) geeft de volgende richtlijnen over de tijd die een kind aandachtig bezig kan zijn, waarbij het veel verschil maakt of de concentratie vrijwillig is (zoals spelen met lego) of opgelegd. Voor een zesjarige is die tijdsduur 10 tien minuten, voor een tienjarige 20 minuten en voor een 13-jarige 30 minuten. Als aanpak van concentratieproblematiek op school wordt de nadruk gelegd op de taak en de rol van de leerkracht. Deze kan afleidende prikkels uit de omgeving van het kind verwijderen, werken met geheugensteuntjes en herhaling, beloningssystemen en gedragsmodificatie toepassen, zoals werken met proceskaartjes, waarop de gewenste werkhouding wordt benoemd.

2.3 Motivatie en de rol van de leerkracht

Bij de vraag hoe leerkrachten de betrokkenheid van leerlingen bij hun taken kunnen bevorderen om hun werkhouding te verbeteren kunnen we niet om de vraag naar de motivatie van de leerling heen. Idealiter is een leerling intrinsiek gemotiveerd; hij heeft zin in leren en werken (Marzano, 2005). Zo'n leerling zal zichzelf ervaren als

vrijwillig lerend, hij ervaart autonomie. Voor veel leerlingen geldt deze ideale situatie (nog) niet; zij werken vanwege een reden die buiten henzelf ligt en waar ze soms ook de zin niet van inzien. Bij deze extrinsieke motivatie ervaart een leerling veel minder autonomie. De extrinsieke en intrinsieke motivatie opgeteld vormt de totale motivatie van de leerling (Boekaerts, 2002)

Leerkrachten spelen een rol in het motiveren van hun leerlingen (Marzano, 2005). Daarbij is niet alleen de mate van motivatie, maar ook de kwaliteit ervan aan de orde. Voor het onderzoek wil ik niet ingaan op oorzaken en redenen, maar kijken naar welk gedrag de leerkracht kan inzetten om de motivatie te versterken (Vansteenkiste et al, 2007). Een structurerende leerkrachtstijl met als kenmerken duidelijke, consistente regels en verwachtingen, duidelijke stappen in het leerproces, positieve feedback, uitdagende taken, en hulp door tips te geven draagt daaraan bij. Ook een autonomieondersteunende leerkrachtstijl met als kenmerken voldoende spreektijd van leerlingen en luistertijd van leerkrachten, keuzes voor leerlingen, het opbouwen van innerlijke drijfveren bij de leerlingen en tijd voor zelfstandig werken bevordert de motivatie (Vansteenkiste et al, 2007).

2.4 Autonomie als basisbehoefte

Aan de basis van het onderzoek ligt de overtuiging dat autonomie een van de basisbehoeften is van de leerling, onverbrekelijk verbonden met de twee andere bestanddelen van een goed pedagogisch klimaat: relatie en competentie (Stevens, 2004). Door af te stemmen op deze behoeften ontstaat een onderwijssituatie waarin de leerling gemotiveerd is om te werken. Autonomie betekent voor de leerling dat zijn ideeën en initiatieven op prijs worden gesteld, dat leerlingen worden uitgedaagd tot eigen keuzes en oplossingen te komen, en dat ze inbreng hebben in de organisatie en vormgeving van het onderwijs. De leerling zal zich betrokken voelen bij de eigen leeromgeving, zich capabel voelen om invloed uit te oefenen. Zo kan het tegemoetkomen aan deze basisbehoefte van de leerling bijdragen aan zijn gevoel van eigenwaarde.

Pupil Voice

In Groot-Brittannië wordt nagedacht over mogelijkheden voor leerlingen om vaardigheden te ontwikkelen waarmee ze kunnen participeren in hun school (Quicke,

2003). Dit participeren wordt van groot belang geacht. Een van de richtingen bestaat eruit dat leerlingen wordt gevraagd na te denken over hun eigen onderwijsbehoeften. Dit kan gemakkelijk ontaarden in een noemen van tekortkomingen in de onderwijsomgeving. De focus kan echter ook gelegd worden op de waarneming van de leerling van de onderwijsomgeving, van wat leren is en van de eigen rol als lerende. Ook in het Nederlandse onderwijsveld is veel beweging waar te nemen op het gebied van autonomie van de leerling, gezien de ontwikkeling naar onder andere competentiegericht leren en 'het nieuwe leren', waarbij zelfsturing een belangrijke plaats inneemt (Vermunt, 2006). Voorzichtig wordt geëxperimenteerd met coaching van en op het met leerlingen reflecteren op de uitvoering van hun taken. Het gebruiken van de informatie van de leerling heeft tot gevolg dat de acties van leerkrachten kunnen worden bijgesteld, dat de leeromgeving kan worden aangepast en dat leerlingen zelf in staat kunnen worden gesteld ander, effectiever (leer)gedrag in te zetten. Hoe kunnen het denken en de ervaringen met 'pupil voice' daaraan bijdragen?

Pupil voice werkt met de principes van het interactionisme, (Quicke, 2003), waarin de leerling onderdeel is van sociale interactie met onder andere de leerkracht, leerlingen, ouders. Ieders rol is van invloed op het leren. De leerling kan (kan in de betekenis van: de mogelijkheid bestaat. We hebben het dan nog niet over vaardigheden) reflecteren op 'leren leren'. Van psychologische, neurologische en emotionele factoren, zoals gediagnostiseerde stoornissen, speelt alleen de interpretatie een rol. Zo kan ADHD worden geïnterpreteerd als 'vaak denk ik niet na voor ik aan iets begin' (Van Lieshout, 2002). Vooral het laatste punt is belangrijk; het maakt dat een stoornis zichtbaar wordt als gedrag. Daarmee blijft de stoornis relevant, maar is het geen onveranderlijk gegeven. Dat schept ruimte om te kijken naar mogelijkheden.

Er zijn vier gebieden waarover de leerling zich kan uitspreken om inzicht te verwerven in het leerproces (Quicke, 2003) en dit inzicht te ontwikkelen, zie ook het begrip metacognitie³ (Stienstra, 1997). Zo gaat het erom dat de leerling (h)erkent welke factoren in hemzelf hem weerhouden van leren? Vragen zijn bijvoorbeeld hoe de leerling dingen probeert te onthouden. Ook de omgeving speelt een rol: hoe leert de leerling in de groep, wat in de groep zorgt dat hij goed werkt of juist niet. De

³ Metacognitie beschrijft de vaardigheid waarmee wordt gereflecteerd op het uitvoeren van leertaken en de strategieën die daarvoor worden ingezet. Zie ook 2.6.

samenwerking tussen leerkracht en leerling zou moeten leiden tot leren, en de leerling mag het belang inzien van vragen stellen, luisteren, nadoen en hulp vragen. Tenslotte is het de vraag hoe de leerling buiten school om leert. Hoe leerde hij fietsen, hoe maakt hij effectief huiswerk? Kan thuis bijdragen aan het leren op school?

Pupil voice heeft ervaringen opgedaan met leerlingen vanaf groep 3, waaruit blijkt dat het voor deze leeftijdsgroep al mogelijk is na te denken over leren als concept en zinnige dingen te zeggen over leerstrategieën. Deze leerlingen noemen leerstrategieën als denken, visualiseren, praten en vragen, luisteren naar de leerkracht en andere leerlingen, lezen, handelen, 'de kunst afkijken' en oefenen. Deze vaardigheden kunnen leerlingen helpen hun 'eigen plan' uit te denken om tot een betere werkhouding te komen.

2.5 Oplossingsgericht werken met kinderen: Kids' Skills

In Nederland is eerst oplossingsgerichte psychologie en therapie in de hulpverlening ingeburgerd. Het is te zien als reactie op probleemgerichte modellen, die eerst zoeken naar de oorzaak van problemen voordat ze kunnen worden aangepakt (Cauffman, 2007). Oplossingsgericht werken betekent dat de gewenste situatie centraal staat; volgens de oplossingsgerichte psychologie leer je niet iets af maar leer je iets aan. In het Nederlandse onderwijs sloeg Ben Furman, een Britse psychiater, de brug van hulpverlening naar de thuissituatie en naar de klas. Hij noemt zijn methode Kids' Skills 'een methode waarmee kinderen op een positieve en constructieve manier problemen overwinnen door nieuwe vaardigheden te leren' (Furman, 2006). Het uitgangspunt van Kids' Skills is dat de meeste problemen van kinderen te vertalen zijn in vaardigheden die nog niet beheerst worden. Die vertaling van probleem naar vaardigheid betekent dat een kind voor de opgave staat om iets te leren. Omdat kinderen al veel ervaring hebben opgedaan met het leren van vaardigheden gaat Kids' Skills er vanuit dat dit aansprekender is en meer bereikbaar dan de opgave om een probleem op te lossen.

Zo kan angst als mama weggaat van school worden 'omgedacht' (Gunster, 2008) naar leren hoe je goed afscheid kunt nemen. Een slechte gewoonte als schreeuwen betekent: leren zachtjes te praten. Stoornissen in slapen of zindelijkheid kan betekenen voor een kind dat 's nachts in bed plast dat hij gaat leren 's nachts wakker

te worden om naar de wc te gaan. Grotere problemen worden opgedeeld in meerdere vaardigheden, die na elkaar kunnen worden geleerd, beginnend bij de makkelijkste.

De methode bestaat uit 15 stappen die zowel individueel als met een groep kunnen worden doorlopen, thuis en op school, door jongere en oudere kinderen. Eerst worden leerling, leerkracht en ouders het eens over de vaardigheid die zal worden geoefend. Om zich te binden aan het leerproces bedenkt het kind een naam voor de vaardigheid. De leerstappen (het oefenen) worden met het kind afgesproken, waarbij de haalbaarheid belangrijk is. Het kind bedenkt een totemfiguur die zal helpen bij het aanleren van de vaardigheid, vraagt steun aan andere mensen en bedenkt geheugensteuntjes. Als vaardigheden geleerd zijn wordt een feestje gevierd. Daarna kan het kind een nieuwe vaardigheid leren.

Het wordt duidelijk dat de het leerproces ontstaat in samenwerking met alle betrokkenen: het kind zelf, leerkracht(en), ouders, broers en zusjes en klasgenoten. Kids' Skills claimt dat de effecten van de methode zich uitstrekken van het kind zelf, tot de klas en de verdere omgeving van het kind. Daarnaast geeft het alle betrokkenen het vertrouwen dat zij zelf in staat zijn problemen te overwinnen, waarmee een link zichtbaar wordt met de autonomiebehoefte van Luc Stevens en het concept empowerment⁴.

2.6 Metacognitie

Het uitgangspunt om kinderen meer te betrekken bij hun eigen leerproces leidt tot de vraag wat kinderen nodig hebben om daar toe in staat te zijn (Stienstra, 1997). Het begrip metacognitie zegt daar iets over. Dit begrip houdt in dat iemand weet welke strategie bruikbaar is om iets te leren. Metacognitieve leerstrategieën worden dus toegepast bij de uitvoering van leertaken. Het gaat dan om een bewustwording van het eigen leerproces. Door met kinderen over hun leren te praten kunnen ze kennis verwerven over hoe ze leren. Ze kunnen het ook leren door naar andere leerders te kijken.

Metacognitie vormt een voorwaarde voor kinderen om een bijdrage te leveren aan hun eigen leerproces, maar is daar ook een gevolg van (Stienstra, 1997).

⁴ Zie verder 2.7

2.7 Empowerment

Empowerment voegt iets toe aan autonomie, namelijk de sociale context; men verandert niet alleen maar samen met anderen, in een proces. Empowerment is een groot(s) concept, een paradigma, dat ik probeer naar de context van dit onderzoek toe te schrijven. Als omschrijving geldt 'Een proces van versterking waar individuen, organisaties en gemeenschappen greep krijgen op de eigen situatie en hun omgeving en dit via het verwerven van controle, het aanscherpen van kritisch bewustzijn en het stimuleren van participatie (Regenmortel,2009). Participatie is hier een middel om versterking tot stand te brengen, bijvoorbeeld gericht op de werkhouding van de leerling. De empowermentbenadering is pro-actief, gericht op verbetering door het zoeken naar wat positief is in een situatie; individuele krachten en natuurlijke hulpsystemen, in dit geval op individueel niveau en op het niveau van de klas, de school. Ook het aanscherpen van kritisch bewustzijn is aan de orde in de context van het onderzoek en geldt ook daar op het individuele niveau van leerling en leerkracht en dat van de organisatie. Het gaat er steeds om dat verandering mogelijk is. Empowerment spreekt van 'kracht' op verschillende niveaus, en noemt dat 'power within' waar het gaat om het aanspreken van eigen kwaliteiten en vaardigheden en 'power with' waar het gaat om het inzetten van steun van de omgeving (Van Regenmortel(2009) .

2.8 In gesprek met kinderen

Praten met kinderen lijkt eenvoudig en in mijn beleving denken veel volwassenen er niet altijd over na. Dat is maar goed ook; kinderen maken deel uit van onze wereld en we moeten ze niet teveel tot een aparte categorie maken. Van daaruit is natuurlijke interactie het meest op zijn plaats.

Op basisscholen wordt betrekkelijk weinig gepraat met kinderen (Delfos, 2000). Leerkrachten met wie ik samenwerk vinden het vaak lastig om aan te geven hoe het kind zijn probleem, waarvoor de school hulp vraagt, eigenlijk ervaart. Het blijkt vaak dat ze er met de leerling niet over hebben gesproken. Men gaat er vanuit dat het kind op de hoogte is; het probleem, of een deelprobleem is vaak wel benoemd, soms zelfs veelvuldig. Zo kan een impulsief of hyperactief kind voortdurend te horen krijgen dat

hij niet zo druk moet zijn, of stil moet zitten. Men praat tegen het kind. Maar een gesprek heeft dan niet plaatsgevonden.

Voor mijn onderzoek is een goede kwaliteit van het spreken met kinderen van groot belang, omdat alleen dan de leerling in de gelegenheid wordt gesteld en in staat kan worden geacht zijn beleving, mening of initiatief zo naar de volwassene te uiten dat daaruit effectief handelen kan ontstaan. Ik zie het spreken met kinderen als een vaardigheid die bij leerkrachten zou moeten worden ontwikkeld om zicht te krijgen op de beleving, die visie en de oplossingskracht van kinderen. Martine Delfos' 'Luister je wel naar mij' (2000) bevat een aantal relevante inzichten over het gesprek met kinderen. Zij benoemt dat we leerlingen soms overschatten; vanwege een goede taalbeheersing denken we dat ze alles begrijpen wat we tegen ze zeggen. En verwachten we dat kinderen in staat zijn om te formuleren wat ze bezighoudt. Dit kunnen kinderen echter pas vanaf ongeveer het tiende jaar. Over de betrouwbaarheid van wat kinderen zeggen merkt Delfos op dat kinderen fantasie en werkelijkheid nog door elkaar kunnen vertellen. Ze kunnen meer of minder gevoelig zijn voor de suggestie van volwassenen. Ze kunnen dingen letterlijk nemen die anders bedoeld zijn. Ze kunnen anders dan de volwassene aankijken tegen hoofdzaken en details en de mate van abstractie die kinderen aankunnen verschilt.

Daarnaast zijn niet alle regels voor een gesprek voor kinderen zomaar duidelijk. Het helpt als de volwassene duidelijk aangeeft hoe het gesprek zal verlopen en wat de bedoeling er van is. Jonge kinderen zullen niet gauw verheldering vragen als ze een vraag niet begrijpen, oudere kinderen nemen meer verantwoordelijkheid voor het gesprek. We willen graag dat het kind informatie geeft, niet dat we het aan het kind de informatie onttrekken. Daarom vraagt een goed gesprek een attitude van respect voor het kind en voor de ontwikkelingsfase waarin dit zich bevindt (Delfos, 2000). Zo zijn jongens meer geneigd tot probleemoplossing en meisjes tot steun zoeken, terwijl meisjes eerder hun gevoel in een gesprek naar voren zullen brengen dan jongens. Spanningen in een gesprek zullen eerder dan verbaal, geuit worden in beweging. Dit alles vraagt empathie, warmte en belangstelling van de volwassene, zodat het kind het gesprek positief beleeft en het gesprek daarmee het meest effectief kan zijn. De volwassene mag ervoor zorgen dat een gesprek met een kind open is, dat het kind ruimte ervaart om zich te uiten. Delfos (2000) noemt onder andere als belangrijke communicatievoorwaarden om op dezelfde (oog)hoogte te zitten, het kind regelmatig aan te kijken, het kind op z'n gemak te stellen en de bereidheid te stoppen als het

kind niet verder wil. Daarnaast vindt ze het belangrijk het doel en onderwerp van het gesprek te benoemen en het kind uit te leggen dat je hem uitnodigt om feedback te geven. Om zo goed mogelijk tot eenzelfde betekenisgeving te komen kan de volwassene concreet woordgebruik kiezen en gebeurtenissen gebruiken om te komen tot het benoemen van gevoelens. Tenslotte luistert de volwassene en koppelt hij het effect van wat een kind zegt naar het kind terug.

2.9 De theorie in relatie tot het onderzoek

In dit onderzoek zal de werkhoudingsproblematiek van de leerling oplossingsgericht worden benaderd. Het uitgangspunt is dat de leerling in staat wordt gesteld, vanuit de eigen autonomie, te reflecteren op het eigen werken en een eigen oplossing te realiseren, die kan bestaan uit een te leren vaardigheden of verandering in de omgevingsfactoren. De leerling wordt, vanuit de gedachte van empowerment aangemoedigd steun van de omgeving in te zetten. Daarom zal ook de rol van de leerkracht worden belicht.

Na het literatuuronderzoek is mijn hypothese dat leerlingen vanaf groep vier die een eigen plan van aanpak maken daarmee tot een betere werkhouding zullen komen dan de werkhouding die ze zonder het eigen plan laten zien.

3 De onderzoeksmethode

3.1 Het onderzoekstype

Het onderzoek is een ontwerpgericht praktijkonderzoek (Harinck 2010), bedoeld om binnen de onderwijspraktijk een interventie uit te proberen, die bij gebleken geschiktheid kan worden opgenomen in het handelingsrepertoire van onderwijsgeevenden. Daarmee kan het bijdragen aan toepasbare en duurzame verbetering van de onderwijspraktijk. Ontwerpgericht onderzoek richt zich op het ontwerpen van oplossingen (interventies) voor problemen. Binnen het onderzoek zijn vier fasen te onderscheiden: probleemanalyse, ontwerp, beproeving en kennisconstructie. Binnen elke fase wordt een aantal stappen gezet⁵.

3.2 De doelgroep

De doelgroep bestaat uit basisschoolleerlingen vanaf groep vier, die kampen met werkhoudingsproblemen.

De betrokkenen bij dit onderzoek zijn acht leerlingen, hun vijf leerkrachten en de ouders van de leerlingen. Vanuit de onderzoeksvraagstelling is aan alle scholen binnen het Samenwerkingsverband Houten gevraagd om leerlingen met werkhoudingsproblematiek aan te melden. Vervolgens is gekozen voor een onderzoeksgroep van acht leerlingen van dezelfde school, die in 3 verschillende groepen zitten; vier leerlingen zitten in groep 5, twee in groep 6, een in groep 7 en een in groep 8. Deze keuze maakt het mogelijk om een aantal variabelen gelijk te stellen. Voorbeelden hiervan zijn dat de leerlingen allemaal in een combinatiegroep zitten en dat in elke groep dezelfde manier van klassenmanagement wordt toegepast. De IB-er van de betrokken school benadert alle ouders mondeling met informatie over de het onderzoek en de vraag om toestemming voor deelname. Alle ouders stemmen toe. De betrokken leerlingen zijn binnen de school al langere tijd bekend met verschillende types werkhoudingproblematiek.

⁵ Zie tabel 1 op bladzijde 18

3.3 De opzet van het onderzoek

Het onderzoek is opgebouwd uit een nulmeting, een interventie, een tussenmeting, een vervolgenterventie en een nameting. De interventie bestaat uit het uitvoeren van het 'eigen plan' van de leerling. Dit is het plan waarmee hij of zij denkt tot een betere werkhouding te zullen komen en dat tussen de onderzoeker, de leerkracht en de leerling tot stand komt vanuit het semi-gestructureerde interview met de leerling. De inhoud van dit plan is uiteraard voor elke betrokken leerling verschillend.

Tabel 1. Het onderzoek bestaat uit de volgende stappen:

fasen	stappen	activiteit	hoe	Waar te vinden
Probleem-analyse	Stap 1	Nulmeting leerkracht	schriftelijk	Bijlage 1
		Afname vragenlijst leerkrachten	schriftelijk	Bijlage 2
		Afname vragenlijst ouders	schriftelijk	Bijlage 3
		Semi-gestructureerd vraaggesprek met leerlingen	mondeling	Bijlage 4
		literatuuronderzoek		
(tussentijdse kennis-constructie)		Interpretatie gegevens		
ontwerp		Vaststellen 'eigen plan'		Bijlagen 10-18
beproeving	Stap 2	Uitvoeren 'eigen plan'	In de groep	
		observatie	door de ambulant begeleider	Bijlagen 10-18
	Stap 3	Meting leerkracht na 1 week	mondeling	Bijlage 5
		Afname vragenlijst leerkracht na 1 week	mondeling	Bijlage 6
		Afname vragenlijst leerling na 1 week	schriftelijk	Bijlage 7

		week		
	Stap 4	Bijstelling 'eigen plan',	schriftelijk	Bijlagen 10-18
		Uitvoering bijgestelde 'eigen plan'		Bijlagen 10-18
	Stap 5	Meting leerkracht na 4 weken	mondeling	Bijlage 8
		Afname vragenlijst leerkracht na 4 weken	mondeling	Bijlage 9
		Afname vragenlijst leerling na 4 weken	schriftelijk	Bijlage 10
		Afsluitend gesprek met de leerlingen	mondeling	Bijlagen 10-18
Kennis-constructie	Stap 6	Interpretatie gegevens		
		Vaststellen aanbevelingen		

3.4 Dataverzameling

Op basis van de geformuleerde onderzoeksvraag en de deelvragen zal literatuuronderzoek worden verricht naar verschillende aspecten binnen werkhoudingsproblematiek. Daarnaast richt het literatuuronderzoek zich op te realiseren voorwaarden voor een effectief vraaggesprek met leerlingen, aangezien dit de basis vormt voor de uit te voeren interventie en op mogelijkheden van oplossingsgericht werken. Tenslotte is literatuuronderzoek gedaan naar oplossingsgericht werken.

Om de leerlingen te bevragen is gekozen voor een semi-gestructureerd interview. Dit biedt de interviewer de mogelijkheid de leerling op zijn gemak te stellen en een plezierige sfeer te creëren door voldoende tijd te nemen, en door een open en actieve luisterhouding (Delfos, 2000). Hierdoor wordt het mogelijk te komen tot een zekere spontaniteit in het gesprek, die er toe kan bijdragen dat de leerling zich vrij voelt om gegevens naar voren te brengen. Het maakt bovendien dat de interviewer in

staat is verschillen in betekenisgeving te herkennen en daarop in te spelen. Daarbij spelen intonatie en lichaamstaal een grote rol.

Ook is gebruik gemaakt van ongestructureerde observaties tijdens werkmomenten, gericht op aspecten van het werkgedrag die voor de betreffende leerling relevant zijn. Aan ouders wordt in een vragenlijst met open vragen gevraagd hoe zij de werkhouding van hun kind beleven en wat hun mening is over oplossingen. Deze vragenlijst is geschikt omdat hij de respondent alle ruimte geeft om de eigen mening en ervaring weer te geven, terwijl tegelijk ordening is aangebracht, zodat vergelijking met andere respondenten mogelijk is (Harinck, 2006).

De leerkrachten worden op twee manieren bevraagd: Zij geven op vragenlijsten hun mening over dezelfde onderwerpen als die aan de leerlingen en deels aan de ouders worden voorgelegd, en over de veranderingen die zij zien in de werkhouding. De vragenlijsten laten interpretatie door de leerkracht toe en geven ruimte om relevante gegevens toe te voegen waar niet naar gevraagd wordt. Aangezien de onderzoeker de leerling niet kent vormen de gegevens van de leerkracht input voor de interviewer, die daardoor de antwoorden van leerlingen beter in perspectief kan plaatsen en kan doorvragen.

Daarnaast is gebruik gemaakt van stellingen die reacties meten op aspecten van de werkhouding op een 7-punts likertschaal (Harinck, 2006), die de mogelijkheid geeft te differentiëren tussen de uitersten (ja en nee) en daarmee vergelijking tussen de metingen goed mogelijk maakt. Door op drie momenten te meten is het mogelijk tot een zo objectief mogelijke weergave van de verschuiving in de werkhouding te komen.

Op drie momenten in het onderzoek zijn gegevens verzameld: vooraf aan de interventie, na een week uitproberen van de interventie en na vier weken uitproberen van de interventie. Hierbij wordt de mogelijkheid gecreëerd om na een week te reflecteren op hoe de interventie verloopt en deze bij te stellen.

3.5 Dataregistratie, dataverwerking en analyse

Van de vraaggesprekken met de leerlingen worden geluidsopnamen gemaakt. Alle overige gegevens worden per leerling schriftelijk geregistreerd in een databestand.

Nadat alle gegevens bekend zijn worden niet relevante gegevens geschrapt. Niet relevant zijn gegevens die niet in verband staan met de onderzoeksvragen en/ of met het 'eigen plan' van de betreffende leerling.

Per leerling worden de gegevens op dezelfde manier gepresenteerd. Eerst wordt de werkhouding vooraf aan het onderzoek kort beschreven. Dan volgt het eigen plan van de leerling. In een tabel worden drie metingen gepresenteerd. Deze tabel maakt duidelijk op welke aspecten de leerling een betere of minder goede werkhouding ontwikkelt. Een volgende tabel geeft voor drie meetmomenten de beoordeling van de werkhouding door de leerkracht weer. Tenslotte worden de overige kwalitatieve gegevens weergegeven, vanuit de leerkracht en de leerling.

De analyse van de gegevens zal eveneens per leerling worden geordend, aangezien de leerlingen niet met elkaar worden vergeleken. Daarnaast wordt in een algemene analyse worden beschreven wat voor de hele onderzoeksgroep wordt gezien.

3.6 Verantwoording van de gekozen onderzoeksmethodiek

Vanuit een onderzoeksgroep van acht leerlingen, die allemaal andere aspecten van werkhoudingsproblematiek laten zien, heb ik niet de pretentie een valide onderzoek te doen. Het type problematiek is immers bewust geen criterium van deelname geweest binnen de bredere doelstelling van het onderzoek: een manier te ontwerpen waarop leerlingen zelf kunnen bijdragen aan een betere werkhouding.

Wel is de methodiek zo gekozen en transparant beschreven dat herhaling mogelijk is, zodat van een betrouwbaar onderzoek sprake is, binnen de beschreven context.

Ik ben me er van bewust dat de onderzoeksgroep maar beperkt aanleiding geeft tot onderling vergelijken van de leerlingen. Daarvoor is het beeld dat hun werkhouding laat zien, naast andere aspecten als intelligentie (onbekend), vaardigheden (onbekend), zelfbeeld (onbekend), sociale competentie (onbekend) te verschillend.

Voor elke leerling is de opzet van het onderzoek om zo breed mogelijk en over een periode van een maand te kijken naar de ontwikkeling van hun werkhouding als de leerling het 'eigen plan' uitvoert. Daarvoor wordt gewerkt met gegevens zoals literatuuronderzoek, gespreksgegevens, vragenlijsten, metingen en observaties van leerlingen, ouders, leerkrachten en de ambulant begeleider, die ook de onderzoeker is. Zo wordt recht gedaan aan het idee van pupil voice (Quicke, 2003), dat iedere leerling onderdeel is van de interactie is met ouders, leerlingen, leerkracht.

Bovendien is hiermee ruim voldaan aan de voorwaarde van triangulatie (Harinck, 2006). Deze voorwaarde stelt dat verschillende gezichtspunten en meningen bijdragen aan de betekenisgeving. Door van meerdere informatiebronnen gebruik te maken mogen beter onderbouwde conclusies worden verwacht. Daarmee zal het onderzoek leiden tot aanbevelingen waarmee een brede groep van leerlingen met werkhoudingsproblematiek en hun leerkrachten verder kan worden geholpen.

3.7 Ethiek

Tijdens het onderzoek wordt voldaan aan de zes principes voor ethisch handelen in praktijkonderzoek (Boerman, 2008).

Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog

Als ambulant begeleider onderhoud ik een professionele relatie met de omgeving waarin het onderzoek wordt uitgevoerd. De resultaten zijn gebaseerd op controleerbare gegevens. De betrokkenen bij het onderzoek zijn geïnformeerd over het onderzoek. De direct betrokkenen (leerlingen en leerkrachten) worden steeds bijgepraat over de gegevens. De onderzoeksmethoden zijn niet schadelijk voor de deelnemers en laten hen in hun waarde. Zo is veel aandacht gegeven aan de gespreksvoering met de leerlingen. Ik houd me aan gemaakte afspraken. Waar ik gebruik maak van werk van anderen wordt bronvermelding toegepast. Het onderzoek wordt steeds besproken met een critical friend en de begeleidend docent.

Zorgvuldigheid en nalatigheid

De vraagstelling voor dit onderzoek werden weloverwogen vastgesteld en de gegevens worden nauwgezet verzameld en vastgelegd. De rapportage is zorgvuldig en ik vraag regelmatig feedback van de opleidingsgroep en –docent.

Volledigheid en selectiviteit

Alle verzamelde gegevens zijn te vinden in de bijlagen van het onderzoek. Wat voor de onderzoeksvraag niet relevant was wordt in de rapportage weggelaten. De gegevens per leerling worden aan de betreffende leerkrachten toegestuurd.

Concurrentie en collegialiteit

In de samenwerking binnen de opleidingsgroep wordt openheid betracht over de opzet en de uitkomsten van het onderzoek. Daarmee beoog ik feedback te ontvangen en ondersteuning aan anderen te geven.

Publiceren, auteurschap en geheimhouding

Dit praktijkonderzoek zal ter inzage worden neergelegd op de school waar het onderzoek is uitgevoerd. Daarnaast zal het digitaal worden toegestuurd aan de ouders van de deelnemende leerlingen. Binnen het samenwerkingsverband waarvoor ik werk zal het onderzoek digitaal worden verspreid onder de scholen. In het IB Netwerk van het samenwerkingsverband zullen de resultaten en aanbevelingen worden gedeeld. Waar gebruik gemaakt wordt van werk van anderen wordt bronvermelding toegepast.

Onderzoek in opdracht

Het onderzoek wordt uitgevoerd om een rol te vervullen binnen de bovenschoolse zorg van het samenwerkingsverband en om te kunnen worden gebruikt binnen de scholen. De werkhoudingsproblematiek van leerlingen werkt voor mij persoonlijk als trigger; er is geen opdracht gegeven tot dit onderzoek.

4 Data presentatie en resultaten

De gegevens worden hieronder per leerling gepresenteerd. Voor elke leerling worden eerst de werkhouding en het eigen plan beschreven zoals die er vooraf aan het onderzoek uit zien. Daarna volgen, chronologisch geordend, de overige kwantitatieve en de kwalitatieve gegevens.

4.1 Leerling 1

Beschrijving werkhouding vooraf: De leerling heeft moeite om aan het werk te gaan en te blijven. Hij staart lang voor zich uit en krijgt zijn werk zelden af.

Het 'eigen plan' van de leerling: doet de verwerking aan zijn aparte tafeltje, het gezicht naar de muur. De leerkracht haalt de tekeningen daar weg. Hij gaat werken met een geluiddempende koptelefoon.

kwantitatieve gegevens:

Meting werkhouding door leerkracht	nulmeting op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	Totaal verschil
De leerling start meteen met werken	4	6	6	+2
De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	3	4	5	+2
De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	3	5	5	+2
De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	3	6	6	+3
De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	2	1	2	0

beoordeling werkhouding op een schaal van 1-10

	nulmeting	Streeft naar	Na 1 week	Na 4 weken
--	-----------	--------------	-----------	------------

leerling	4	8	6	8
leerkracht	4	n.v.t.	4	6

kwalitatieve gegevens door::

leerkracht	leerling
leerling gaat direct, zonder herinnering naar zijn werkplek.	Het eigen plan helpt om goed te werken
Koptelefoon maakt plan zichtbaar, daardoor ben ik alert	
Het plan kost mij weinig tijd / inspanning	
Vanuit de observaties: maakt beter gebruik van de oefentijd, maar niet optimaal. De klas leidt hem niet af.	
Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -	Eigenaarschap van de leerling: vindt dit relevant +

4.2 Leerling 2

Beschrijving werkhouding vooraf: De leerling zoekt veel contact met anderen en praat veel tijdens het werken.

Het eigen plan: de leerling vraagt haar groepsgenoten niet tegen haar te praten. Zelf zal ze niet praten en geen antwoord geven. Ze maakt hiervoor afspraken met haar groepje en de meester, en zet een herinneringsbordje voor op tafel .

kwantitatieve gegevens:

Meting werkhouding door leerkracht	nulmeting op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	Totaal verschil
De leerling start meteen met werken	5	7	7	+2
De leerling is gemotiveerd voor	4	7	7	+3

eigen taken				
De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	4	4	5	+1
De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	4	7	7	+3
De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	3	7	7	+4
De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	4	7	7	+3

beoordeling werkhouding op een schaal van 1-10				
	nulmeting	Streeft naar	Na 1 week	Na 4 weken
leerling	9	10	10	9
leerkracht	4,5	n.v.t.	5,5	6,5

kwalitatieve gegevens door:

leerkracht	leerling
Moet de leerling vaak herinneren aan het plan. Ze reageert daar direct op.	Denkt meer na over het werken.
De leerling is prikkelgevoelig. Het kost moeite om niet op anderen te reageren.	Hoe langer het plan werkt, hoe moeilijker om me eraan te houden
De leerling lijkt zich bewuster van de werkhouding	Fijn dat de leerkracht helpt herinneren
Vanuit de observatie: maakt onvoldoende effectief gebruik van de oefentijd. De ondersteuning van de leerkracht werkt daarin onvoldoende.	
Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -	Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -

4.3 Leerling 3

Beschrijving werkhouding vooraf

De leerling start niet direct met werken en werkt vervolgens niet door. Hij heeft veel contacten met andere leerlingen en loopt vaak naar de wc.

Het eigen plan: de leerling krijgt een werkplek achterin de klas en gaat daar werken met een koptelefoon op.

kwantitatieve gegevens:

Meting werkhouding door leerkracht	nulmeting op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	Totaal verschil
De leerling start meteen met werken	3	6	6	+3
De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	3	3	5	+2
De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	3	4	4	+1
De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	3	7	7	+4
De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	n.v.t.			
De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	3	1	3	0

beoordeling van de werkhouding op een schaal van 1-10

	nulmeting	Streeft naar	Na 1 week	Na 4 weken
leerling	5	9	7	9
leerkracht	4	n.v.t.	4,5	6

kwalitatieve gegevens door:

leerkracht	leerling
Ik ben me bewust dat ik vaker bij de	Werkt veel sneller

leerling langs moet gaan.	
De leerling kijkt nog achterom	Belangrijk dat ik het zelf wil
Vanuit de observatie: Onvoldoende effectief gebruik van de oefentijd. Geen vooruitgang van werkhouding waarneembaar. De leerling komt op mij niet taakgericht over. Wordt nog door de groep afgeleid.	
Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -	Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -

4.4 Leerling 4

Beschrijving werkhouding vooraf: de leerling praat veel tijdens het werken en loopt weg van haar tafel. Ze reageert op bijna alles wat in de klas gebeurt (iemand die binnenkomt, een vraag van iemand).

Het eigen plan: de leerling belooft zichzelf voor goed werk met een smiley. 10 smileys leveren een zelfgekozen beloning op (zoals: thee zetten voor de juffen).

kwantitatieve gegevens:

Meting werkhouding door leerkracht	nulmeting op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	Totaal verschil
De leerling start meteen met werken	4	5	5	+1
De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	3	5	5	+2
De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	3	3	3	0
De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	3	6	6	+3
De contacten met andere	2	2	4	+2

leerlingen betreffen het werk				
De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	2	5	6	+4

beoordeling werkhouding op een schaal van 1-10				
	nulmeting	Streeft naar	Na 1 week	Na 4 weken
leerling	6,5	8	7	7
leerkracht	5	n.v.t.	5	6

kwalitatieve gegevens door:

leerkracht	leerling
Meer contact over het werk	Maakt nog 'geintjes' om anderen te laten lachen
Meer werk af geeft haar een goed gevoel	Werkt vooral voor beloning en rapport
Vanuit de observatie: De leerling maakt voldoende effectief gebruik van de oefentijd.	Fijn om meer werk af te krijgen
Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -	Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -

4.5 Leerling 5

Beschrijving werkhouding vooraf:

De leerling kan na de rekeninstructie moeilijk zelfstandig aan het werk beginnen. Ze loopt na een paar tellen al vast. Ze blijft dan stil zitten en doet niets meer. Als de leerkracht haar opstart kan ze even werken, m.b.v. time-timer en een beloningskaart. De leerling wordt voortdurend door de leerkracht aangestuurd.

Het eigen plan: de leerling gaat dagelijks het rekenwerk maken met klasgenoot J, op een vaste plek op de gang.

kwantitatieve gegevens:

Meting werkhouding door leerkracht	nulmeting op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	Totaal verschil
De leerling start meteen met werken	4	3	4	0
De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	4	5	6	+2
De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	3	6	6	+3
De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	1	1	5	+4
De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	2	7	5	+3
De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	2	3	4	+2

beoordeling van de werkhouding op een schaal van 1-10				
	nulmeting	Streeft naar	Na 1 week	Na 4 weken
leerling	6	8	8	10
leerkracht	3	n.v.t.	8	8

kwalitatieve gegevens door:

leerkracht	leerling
Het plan kost weinig tijd. De leerling stuurt zichzelf aan	Begrijpt het werk beter, ervaart meer competentie
Het plezier in het werken is toegenomen; voldoening als de taak wordt afgetekend.	Zegt: ik heb geleerd hoe ik het moet aanpakken
Vanuit de observaties De leerling heeft een vaste werkaanpak: Zij leest de opdracht, het maatje stelt vragen en geeft zo structuur aan de uitvoering. De aandacht van de leerling	Vond het fijn om te praten over het werken

blijft bij de opdracht. Omdat het maatje dyslectisch is er sprake van wederzijdse ondersteuning. Effectief gebruik van de oefentijd.	
Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -	Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -

4.6 Leerling 6

Beschrijving werkhouding vooraf:

De leerling loopt vaak van zijn plek, praat met anderen, zoekt afleiding en uitstel. 'Alternatieve' opdrachten, bijvoorbeeld in spelvorm of met materialen, doet hij graag en slordig. De leerling leest opdrachten onzorgvuldig, weet dan vaak niet hoe hij moet beginnen, werkt slordig en maakt veel fouten. Zijn aanpak is niet effectief, hij raffelt het werk af.

Het eigen plan: de leerling gaat in zijn 'oude' groepje werken, op een plek minder 'in de loop'. De leerkracht helpt hem zich in de goede 'werkstand' te zetten.

kwantitatieve gegevens:

Meting werkhouding door leerkracht	nulmeting op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	Totaal verschil
De leerling start meteen met werken	3	3	4	+1
De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	3	4	5	+1
De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	3	4	5	+2
De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	3	3	4	+1
De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	3	3	4	+1

De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	3	6	5	+2
---	---	---	---	----

beoordeling van de werkhouding op een schaal van 1-10				
	nulmeting	Streeft naar	Na 1 week	Na 4 weken
leerling	6,5	9	8	8,5
leerkracht	5	n.v.t.	7	7

kwalitatieve gegevens door:

leerkracht	leerling
De leerling maakt minder fouten	Heeft meer vertrouwen in eigen competentie
Mijn inspanning bestaat uit motiveren	Kan zich beter concentreren
De leerling zoekt minder ongewenst contact met anderen.	Vindt het eigen werk nu belangrijker
De leerling neemt meer verantwoordelijkheid voor het werk	Merkt dat hij minder fouten maakt
Niet tevreden; de leerling kan beter	Merkt dat andere leerlingen hem steunen door hem met rust te laten
We kijken samen vaker en beter naar de werkaanpak	
Vanuit de observaties: beweeglijk. Maakt voldoende gebruik van de oefentijd.	
Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -	Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -

4.7 Leerling 7

Beschrijving werkhouding vooraf: De leerling heeft een laag werktempo. Hij houdt zich vaak bezig met andere leerlingen in zijn groepje. Ook tekent en kleurt hij vaak als hij zijn werk moet doen. Hij krijgt vaak het werk niet af. De leerling werkt soms met een timer.

Het eigen plan: de leerling gaat consequent werken met de timer. Hij pakt deze zelfstandig. Om eraan te denken plakt hij een herinnering op zijn la. Hij zal meteen te beginnen. Hij verwijdt de etuis met stiften uit zijn la.

kwantitatieve gegevens:

Meting werkhouding door leerkracht	nulmeting op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	Totaal verschil
De leerling start meteen met werken	4	6	6	+2
De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	5	5	6	+1
De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	4	4	4	0
De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	5	5	5	0
De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	5	6	6	+1
De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	4	5	6	+1

beoordeling werkhouding op een schaal van 1-10

	nulmeting	Streeft naar	Na 1 week	Na 4 weken
leerling	7	8	8	8,5
leerkracht	4	n.v.t.	5	6

kwantitatieve gegevens door:

leerkracht	leerling
De relatie is verbeterd door intensiever contact over het werken.	Vindt het prettig dat hij nu meer aan keuzetaken toekomt
Ik geef meer complimenten	Vindt het belangrijk om over het werken na te denken
Het plan kost weinig tijd	Is blij met de verbetering, omdat de

	taken groter worden en de stof moeilijker
Ik weet dat de leerling mij nodig heeft	
Ik ben alerter; herinner hem aan de timer en de werktijd	
De leerling is meer gemotiveerd, o.a. doordat ook anderen nu met een timer werken.	
Vanuit de observaties: voldoende taakgericht,, maakt voldoende gebruik van de oefentijd.	
Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -	Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -

4.8 Leerling 8

Beschrijving werkhouding vooraf: De leerling wacht lang met het opstarten van het werk. Hij loopt vaak van zijn plek af om naar de wc te gaan, met anderen te praten of iets te pakken. Hij heeft een aangepaste hoeveelheid werk en krijgt dat vaak niet af.

Het eigen plan: de leerling gaat na de instructie, tijdens de fase van de 'groene stip'. meteen naar het lege lokaal. daar werkt hij met een timer. De tijd die hij besteedt aan de les houdt hij bij op een lijst (die hebben we samen gemaakt).

kwantitatieve gegevens:

Meting werkhouding door leerkracht	nulmeting op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	Totaal verschil
De leerling start meteen met werken	4	5	5	+1
De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	5	6	5	0

De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	5	6	5	0
De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	5	5	5	0
De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	2	2	2	0
De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	2	5	2	0

beoordeling van de werkhouding op een schaal van 1-10				
	nulmeting	Streeft naar	Na 1 week	Na 4 weken
leerling	5	8	8	8
leerkracht	4	n.v.t.	5	4

kwalitatieve gegevens

leerkracht	leerling
Leerling neemt onvoldoende verantwoordelijkheid	Gebruikt het plan niet meer, werkt liever in de groep
Meer momenten van motivatie en taakgerichtheid	Het werken in de klas gaat veel beter
Ik vergeet regelmatig het werk te controleren	Denkt meer over het werken na
Eerst gaf ik meer complimenten, nu push ik meer	Vindt het werken niet leuk
Meer beurten	
Vanuit de observaties: voert het eigen plan na 4 weken niet meer uit. Maakt onvoldoende gebruik van de oefentijd, maar veel beter dan voor het eigen plan.	
Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -	Eigenaarschap van de leerling: vindt dit niet relevant -

5 Data analyse en resultaten

5.1 Leerling 1

Voor leerling 1 geldt dat een positief resultaat is behaald op het starten met werken, de motivatie, de concentratie, en de zelfstandigheid. Hij krijgt de taak niet binnen de tijd af; hierin is de score gelijk gebleven. Kennelijk leiden de hogere scores niet tot sneller werken. De reden daarvan wordt in dit onderzoek niet duidelijk. De beleving van werkhouding bij de leerling is sterk vooruitgegaan en komt nu overeen met het getal waarnaar hij streefde. Hij ervaart het plan als helpend en vindt het belangrijk dat hij het plan zelf bedacht heeft.

De leerkracht geeft aan de werkhouding van de leerling positiever te beoordelen. Hij ervaart dat hij beter op de leerling let en daardoor vaker langsloopt tijdens het werken. Dit komt o.a. doordat de leerling opvalt door zijn koptelefoon. Toch maakt de leerling zijn taken veel zelfstandiger dan eerst. De verbeterde concentratie is waarneembaar in de observatie,

De grootste vooruitgang werd gemaakt in de eerste week, in de 3 weken daarna heeft de leerling de winst grotendeels kunnen vasthouden of verder uitbouwen.

5.2 Leerling 2

Bij leerling 2 zien we een positief resultaat op het starten met werken, de motivatie en de concentratie. De contacten met andere leerlingen gaan nu vaker over het werk (de leerling stelt meer vragen over het werk en zoekt soms hulp) en krijgt het werk veel vaker af. Opvallend is dat de leerling zich bewust is van de noodzaak minder te praten onder het werk, maar tegelijk haar werkhouding vanaf de start heel positief beoordeelt. Deze leerling zet klasgenoten in om haar te ondersteunen. De leerkracht ziet een gestage vooruitgang in de werkhouding, en beoordeelt deze met een 6,5.

De grootste vooruitgang boekt de leerling in de eerste week, daarna houdt ze de winst vast. Toch zegt de leerling zelf dat het haar moeilijk valt om de aandacht voor het werken vast te houden. Ze heeft de leerkracht nodig om haar te corrigeren en te helpen herinneren en waardeert dit positief. In de observatie wordt de betere werkhouding niet zichtbaar.

5.3 Leerling 3

Voor leerling 3 is te zien dat hij een positief resultaat behaalt op de start van het werk, de motivatie, iets bij de concentratie en dat hij veel zelfstandiger heeft gewerkt op zijn nieuwe werkplek met de koptelefoon. Hij heeft minder contact met anderen (hij werkt niet meer in zijn groepje) en, nadat hij aanvankelijk minder werk afkreeg is hij er in de tweede meetperiode weer vaker in geslaagd het werk af te krijgen (hoewel niet vaker dan voor het plan). De leerling waardeert zijn eigen werkhouding steeds hoger, vindt dat hij sneller werkt en vindt het belangrijk dat hij zelf goed wil werken.

Ook de leerkracht ziet vooruitgang in de werkhouding, maar merkt op dat de leerling nog vaak omkijkt naar de combinatiegroep als die instructie krijgt. In de observatie is zichtbaar dat de leerling nog door de klas wordt afgeleid.

5.4 Leerling 4

Deze leerling laat een positief resultaat zien voor het starten met werken, de motivatie en vooral de zelfstandigheid. De contacten met andere leerlingen gaan meer over het werk. Deze leerling zet klasgenoten in om haar te ondersteunen. Het meest opvallend is dat de leerling 4 punten vooruitgaat op het afronden van de taak binnen de gestelde tijd. De leerkracht boordeling van de werkhouding gaat toch van 5 naar 6 gaat. De leerling oordeelt over zichzelf dat het streefdoel niet het gehaald wordt. Daarnaast valt op dat deze leerling in het gesprek zegt een groot emotioneel belang te hechten aan een goede vooruitgang van de werkhouding; vooral de weergave daarvan op het rapport en de reacties van de ouders. In de observatie is een betere werkhouding zichtbaar.

5.5 Leerling 5

Voor leerling 5 geldt een vooruitgang op motivatie, concentratie, zelfstandigheid en het op tijd afronden van het werk. De leerling vraagt meer over het werk en overlegt meer met andere leerlingen. De leerling ervaart het eigen werken na 4 weken als optimaal. Ze geeft aan dat ze zich competentier voelt en dat ze aan het leren is hoe ze het werk moet aanpakken. Hoewel deze leerling steeds niet meer weet wat haar plan ook al weer inhoudt, vindt ze het fijn om over haar werkaanpak te praten. Ook de leerkracht beoordeelt de werkhouding als enorm vooruitgegaan, en ziet dit al in de

eerste week gerealiseerd. Ze ziet bij de leerling een toenemende zelfsturing en plezier in het werken. In de observatie is de verbeterde werkhouding goed zichtbaar. Bij deze leerling, die voor haar plan samenwerkt met een maatje, kan worden opgemerkt dat zich een echte win-win-situatie voordoet; het dyslectische maatje profiteert van het voorlezen van de opdrachten door de leerling die aan het onderzoek meedoet.

5.6 Leerling 6

We zien vorderingen op het starten van het werken, de motivatie, concentratie en zelfstandigheid, terwijl de contacten met anderen vaker over het werk gaan en hij het werk vaker binnen de gestelde tijd afrondt. De leerling is toenemend tevreden met de eigen werkhouding, voelt zich meer competent, vindt het makkelijker om zich te concentreren en merkt dat hij zorgvuldiger werkt en daardoor minder fouten maakt. Hij ervaart dat zijn klasgenoten hem steunen, waardoor hij hiertoe beter in staat is. Zijn leerkracht is het over het algemeen met hem eens, en vindt dat hij meer verantwoordelijkheid neemt voor zijn werk. Ze merkt op dat hij er baat bij heeft dat zijn werkhouding meer besproken en teruggekoppeld wordt. Ze vindt echter dat deze leerling hier nog verder in zou moeten komen, 'er zit meer in'. In de observatie is een verbeterde werkhouding zichtbaar.

5.7 Leerling 7

De leerling is het meest vooruitgegaan in het starten van het werk en minder in de motivatie. Hij overlegt iets vaker over het werk en krijgt iets vaker zijn werk op tijd af. Zijn concentratie en zelfstandigheid zijn gelijk gebleven. De leerling ziet als winst van het betere werken vooral dat kan profiteren van een betere werkhouding nu hij merkt dat de taken moeilijker en groter van omvang worden. Ook kan hij nu regelmatig werk zelf kiezen; daar kwam hij eerder nooit aan toe. Hij waardeert zijn eigen werkhouding steeds iets hoger. De leerkracht doet dat ook, maar blijft gematigd tevreden. Voor hem zit de winst ook in een betere relatie met de leerling doordat ze overleggen over de kwaliteit van het werken; hij ervaart nodig te zijn en geeft meer complimenten als hij de gewenste werkhouding ziet. De leerkracht ervaart het plan

van de leerling als niet belastend. In de observatie is de verbeterde werkhouding goed waarneembaar.

5.8 Leerling 8

Voor deze leerling geldt dat de resultaten van het eigen plan het minst positief zijn; hij scoort alleen op de start van het werken een punt hoger. De verbeteringen die in de eerste week zichtbaar zijn (betere motivatie, betere concentratie en vooral veel vaker het werk op tijd af) worden in de tweede periode van 3 weken niet volgehouden. De leerling zelf geeft aan te vinden dat hij veel beter werkt dan eerst, dat hij zijn streefdoel gehaald heeft en dat hij daarom het plan niet meer nodig heeft. Hij meent dat het plan hem heeft geholpen beter over zijn werken na te denken.

De leerkracht ziet zo weinig resultaat en moet zoveel moeite doen om de leerling aan het plan te houden, dat hij er geen energie meer in steekt. Hij oordeelt dat de kwaliteit van het werken weer onvoldoende is. In de observatie is wel een verbeterde werkhouding zichtbaar; de leerling maakt beter gebruik van de oefentijd.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat deze leerling aan de laatste periode van groep 8 is begonnen, inmiddels zijn schooladvies heeft gekregen en dat veel aandacht nu uitgaat naar het voorbereiden van de musical.

5.9 Conclusies naar aanleiding van het praktijkonderzoek

Voor 7 van de 8 leerlingen geldt dat hun eigen plan heeft bijgedragen aan hogere scores op onderdelen van hun werkhouding. De scores na de eerste week zijn hoopgevend, maar ook aanleiding tot kritische beschouwing. Een week nieuw gedrag volhouden is te doen, zeker als daar veel aandacht van de onderzoeker en de leerkracht tegenover staat. De vraag dringt zich op of het plan ook op langere termijn effectief kan zijn. Daartoe zijn sommige plannen op onderdelen bijgesteld en is na drie weken opnieuw gemeten, en tijdens deze weken alleen geobserveerd. De vooruitgang blijkt ook na drie weken nog zichtbaar.

De leerlingen en leerkrachten zijn, behalve voor leerling 8, tevreden over het plan. Ze willen het voor de toekomst behouden. Bij de leerlingen valt op dat ze erg tevreden zijn over hun eigen resultaten. De vraag is of deze tevredenheid het echte gevoel van de leerlingen weergeeft of wordt vertekend door sociale wenselijkheid. Binnen

het kader van dit onderzoek is daar geen zekerheid over te geven. Wel moet in dit kader gezegd worden dat alle leerlingen op een na aangeven dat de inhoud van het plan voor hen meer relevant is dan het feit dat het hun eigen plan was. Op de vraag of het plan net zo goed zou hebben gewerkt als de leerkracht het had bedacht, antwoorden 7 van de 8 leerlingen bevestigend. Een sociaal wenselijk antwoord had misschien meer naar het eigen aandeel gewezen? De zorgvuldigheid waarmee de gesprekken zijn voorbereid aan de hand van de theorie (Delfos, 2000) is onder andere bedoeld deze sociale wenselijkheid zoveel mogelijk te voorkomen.

Het gegeven dat zowel leerlingen als leerkrachten het eigenaarschap van hun plan veel minder relevant vinden dan de inhoud, die goed bij de leerling moet passen, maakt dat kritisch kan worden gekeken naar het belang van autonomie, zoals in hoofdstuk 2 is verkend. De leerlingen in dit onderzoek spreken al bij het startgesprek uit veel vertrouwen te hebben in hun leerkracht. Maakt dit dat ze minder behoefte hebben aan autonomie?

Tijdens dit kwalitatieve onderzoek is veel contact geweest met de leerkrachten. Daarbij valt op dat voor hen het 'eigen' plan ook de functie had van een nieuw begin. In de eerste week doen de leerkrachten niets nieuws, alleen de afgesproken acties, volgens het plan. In de loop van de weken daarna blijken ze zeer actief in het verder praten en denken met hun leerling. Nieuwe oplossingen zijn gezocht, soms voor heel andere problemen. Andere leerlingen worden meegenomen in de gevonden oplossingen. Het onderzoek is hiertoe de aanleiding en heeft een bescheiden uitstralende werking naar andere gebieden en andere leerlingen.

Naast de effecten van het eigen plan is er het effect van de vernieuwde aandacht voor de werkhouding, dat niet binnen dit onderzoek valt, maar waarvan het effect te vermoeden valt. Het denken in oplossingen, zonder in te gaan op oorzaken (zoals stoornissen) bracht verschuivingen teweeg in attitudes van leerlingen en leerkrachten. Zo zijn leerkrachten meer alert en gemotiveerder om hun leerling te steunen. Misschien speelt hierbij een rol dat de inspanningen die van leerkrachten werd verwacht betrekkelijk makkelijk haalbaar waren.

In het onderzoek hebben noch leerlingen noch leerkrachten aangegeven dat de ouders een grote rol spelen in het volgen of ondersteunen van de werkhouding of het eigen plan. Kennelijk is dit iets wat echt op school thuishoort. Dit aspect is daarom niet verder onderzocht. Ook de rol van medeleerlingen is buiten beschouwing gebleven omdat die niet groot bleek te zijn; twee leerlingen hebben klasgenoten een

rol gegeven in het eigen plan; zij hebben gevraagd om ondersteuning door niet te storen tijdens het werken.

6 Conclusies en aanbevelingen in relatie tot de onderzoeksvragen

De bevindingen uit het onderzoek zijn aanleiding om antwoorden te formuleren op de gestelde onderzoeksvragen.

De onderzoeksvraag luidt:

Welke effecten heeft een zelf opgesteld plan van aanpak op de werkhouding van de leerling?

Deelvragen zijn:

Wanneer spreken we van een goede werkhouding?

Alle deelnemers denken bij een goede werkhouding aan het zonder begeleiding kunnen uitvoeren van een taak tijdens het zelfstandig werken. Alle leerlingen richten hun plan op zelfstandig werken; dat is het gebied waar zij hun probleem ervaren. Allen ervaren problemen in de concentratie: de vastgehouden aandacht (van Neer, 1986). Zij ervaren afleiding door de groep. Vier leerlingen formuleren een plan waarbij omgevingsfactoren worden veranderd (een andere plek). Hierbij kan een rol spelen dat alle leerlingen in een combinatiegroep zitten, zodat steeds van een van beide groepen zelfstandig verwerken wordt verwacht volgens het GIP-model⁶ (Kleijnen, 2007) voor klassenmanagement. Deze leerlingen lijken deze omgevingsfactoren als voorwaarde zien om gewenst werkgedrag te kunnen laten zien. Een leerling ervaart, behalve een concentratieprobleem, moeite met het bepalen wat de taak van haar vraagt, vooral bij rekenen.

Wat is nodig om leerlingen met werkhoudingsproblematiek te vragen naar hun beleving van de eigen werkhouding?

De gesprekken met de leerlingen werden volgens de voorwaarden van Delfos (Delfos 2006) voorbereid en gevoerd. Het gesprek begon steeds met het door de leerling benoemen van hun sterke kanten. Daar werd op doorgevraagd om de

⁶ GIP staat voor Groeps- en Individueel gericht Pedagogisch en didactisch handelen van de leerkracht. Het richt zich op het zelfstandig werken van de leerling, doordat deze precies weet wat van hem wordt verwacht. De klas is daartoe goed georganiseerd en het programma is duidelijk. Leerlingen ondersteunen elkaar. De leerkracht heeft tijd voor groeps- en individuele instructie. zodat er beter wordt ingespeeld op verschillen tussen leerlingen.

leerling te richten op competenties en plezier. De ervaring van de onderzoeker was dat op een na alle leerlingen zich openstelden en plezier beleefden aan het gesprek. Belangrijk was de 'wondervraag'⁷ (Durant, 2007), waarbij de leerlingen hun fantasie konden gebruiken. Opvallend was dat de leerlingen daarna snel en zeker hun problemen konden benoemen en ook de richting van de oplossing. Soms noemde de leerling wat al eerder een goed resultaat had gehad. Het interview had de bedoeling het werkhoudingsprobleem oplossingsgericht te benaderen. De leerlingen gingen hier moeiteloos in mee. De conclusie mag zijn dat de manier waarop het gesprek met de leerlingen werd gevoerd succesvol was en het gehanteerde format⁸ geschikt om breder te worden gebruikt voor vergelijkbare gesprekken.

Wat denken leerlingen met werkhoudingsproblematiek nodig te hebben om hun werkhouding te kunnen verbeteren?

Vijf plannen van de leerlingen bevatten een andere werkplek. Deze plannen over een concrete verandering blijken redelijk effectief (zie H 5). Twee leerlingen zoeken het plan in hun eigen attitude. Zij vinden dat ze zelf beter hun best zouden kunnen doen. Deze plannen worden ondersteund door omgevingsfactoren (medeleerlingen). De attitudeverandering alleen blijkt niet voldoende effectief te zijn. Leerling 2 en 4 gaan zich nauwelijks beter concentreren, de winst die ze halen zit bijv. in sneller starten. Deze leerlingen hebben ondersteuning en herinnering nodig, wat het gevoel van autonomie niet positief beïnvloedt. Het eigen plan, gericht op de eigen attitude, lijkt niet concreet genoeg.

Alle leerlingen waren goed in staat om hun eigen rol, die van de andere leerlingen en de leerkracht te benoemen. Opvallend is dat ze niet lang hoeven nadenken om een verbeterplan te bedenken; ze geven snel en zeker aan van welke oplossing ze verbetering verwachten. Het blijkt dat deze oplossingen, met andere, in het verleden soms al eens werden uitgetoetst. Het is toen kennelijk niet gelukt om het kaf van het koren te scheiden en te communiceren over wat goed werkt, zodat zo'n aanpak weer werd losgelaten.

⁷ De wondervraag vraagt de leerling om te beschrijven in detail hoe zijn situatie eruit zou zien als een tovenaars tovenaar het probleem zou hebben opgelost. De kracht van de vraag is dat de leerling zijn aandacht direct verschuift van het probleem naar de gewenste situatie.

⁸ Zie bijlage 4

Wat kunnen leerkrachten doen om de leerling in zijn werkhouding effectief te ondersteunen?

Uit het onderzoek blijkt vertrouwen van leerlingen in hun leerkrachten. Aangegeven wordt bijvoorbeeld dat de leerkracht 'alles al goed doet'. In de uitgangssituatie van het onderzoek zijn de leerkrachten zelf onzekerheid ervaren in hun aanpak, die er misschien oorzaak van is dat oplossingen soms maar kort werden volgehouden. Als we constateren dat leerlingen zelf voor een deel vanuit hun ervaring 'weten' wat voor hen werkt, kan de leerkracht winst boeken door de leerling te bevragen en daarbij te kijken naar waar oplossingen nog kunnen worden aangevuld. Daarbij kan de vragenlijst voor het interview⁹, goede diensten bewijzen. Vervolgens kunnen leerkracht en leerling samen een plan opstellen, met een proefperiode, evaluatie en aanpassing van het plan. In de klas kan de leerkracht de leerling ondersteunen door een structurerende en autonomieondersteunende leerkrachtstijl. Hij kan structuur bieden door duidelijke regels af te spreken, stappen in het werkproces aan te geven, positieve en consequente feedback gericht op de taak en op het werkproces. Hij kan tips geven. Aan autonomie, waarmee ook motivatie is te verbeteren, kan de leerkracht bijdragen door voldoende te luisteren, uitdagende taken en keuzes aan te bieden, zodat de innerlijke drijfveer van de leerling hem kan ondersteunen een goede werkhouding te ontwikkelen en vol te houden (Vansteenkiste et al, 2007). Structuur kan helpen een oplossing langer vol te houden, zodat leerling en leerkracht zich de nieuwe werkwijze echt eigen kunnen maken. Hierbij is een goed en consequent klassenmanagement voorwaarde (Kleijnen, 2007).

Welke effecten heeft een zelf opgesteld plan van aanpak op de werkhouding van de leerling?

De effecten van het eigen plan van de leerling zijn te verdelen in directe en indirecte effecten. Directe effecten zijn zichtbaar in de werkhouding, zoals langduriger en diepere concentratie, sneller opstarten, werk afkrijgen, zelfstandigheid en de mate waarin leerlingen over het werk overleggen.

Zeker zo interessant zijn de indirecte effecten. Zo zien we bij leerlingen bewustzijn ontstaan van de eigen werkhouding en de eigen invloed hierop en een grotere motivatie om deze invloed in te zetten. Voor leerkrachten geldt dat zij zekerheid

⁹ Zie bijlage 4

ontlenen aan het plan en de afgesproken termijnen, waardoor ze zich committeren aan het plan en geen andere of aanpak tegelijkertijd uitvoeren. Dat geeft duidelijkheid. Daarnaast zijn leerkrachten gemotiveerder; de oplossingsgerichte aanpak betekent het einde van de attitude 'ik heb alles al geprobeerd, maar niets helpt', doordat ze meer ervaren samen te werken met de leerling. Dat maakt dat leerlingen de leerkracht meer bevestigen in zijn rol, waardoor hij zich een betere leerkracht voelt. Leerkrachten laten ander gedrag zien; ze zijn alerter; ze gaan vaker tijdens de les bij de leerling langs, geven meer feedback en tips, helpen herinneren, zijn meer met de leerling in gesprek over de kwaliteit van het werken. Ook betekent het plan dat leerkrachten en leerlingen samen verder denken vanuit het plan. Een voorbeeld hiervan is dat leerlingen extra ondersteund worden door bijvoorbeeld een kleurenklok in te zetten binnen het eigen plan. Het plan wordt verbreed en verdiept en kan zo winnen aan kwaliteit, waarbij de positieve overtuigingen en succeservaringen elkaar versterken. Een neveneffect is er voor overige leerlingen, voor wie ook oplossingen gezocht worden.

Tenslotte: leerlingen en leerkrachten in het onderzoek geven aan dat niet belangrijk was wie het plan had ontworpen; leerling of leerkracht. Daaruit kan worden geconcludeerd dat eigenaarschap¹⁰ (Moor, 2009) niet relevant is. In de gesprekken met leerlingen en leerkrachten blijkt echter dat de betrokkenheid van zowel leerlingen als leerkrachten op de werkhouding dusdanig is toegenomen dat zeker van eigenaarschap kan worden gesproken als effect van het eigen plan.

6.1 Aanbevelingen

Vanuit de resultaten en de conclusies van dit onderzoek kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan ten aanzien van leerlingen met een hardnekkig werkhoudingsprobleem:

- Met aandacht voor de juiste voorwaarden voor gespreksvoering (Delfos, 2000) kan het probleem samen met de leerling in beeld worden gebracht en wordt de leerling gevraagd naar eigen ideeën om tot verbetering te komen. Bijlage 4 kan worden gebruikt om het gesprek vorm te geven.

¹⁰ Met eigenaarschap bedoelen we hier dat de leerling aan een leernetwerk zich eigenaar voelen van het leerproces.

- Door het gezamenlijk in de klas uitvoeren van een eigen plan kunnen autonomie (Stevens, 2004), bewustwording, metacognitieve vaardigheden (Stienstra, 1997) en motivatie (Marzano 2005) van de leerling worden bevorderd.
- De leerkracht kan de leerling ondersteunen door naar hem te kijken, te luisteren, feedback en tips te geven (Vansteenkiste et al, 2007).
- In een serie korte gesprekken kan de ontwikkeling van de werkhouding worden gevolgd en het eigen plan worden aangepast, verdiept of uitgebreid. Ook kunnen heldere criteria worden afgesproken, waar de leerling houvast aan heeft.
- Het gebruik van video-interactiebegeleiding kan een goede aanvulling vormen om de werkhouding in beeld te brengen, te volgen en te bespreken.
- Een succesvolle aanpak zou ongewijzigd moeten worden overgenomen door de volgende leerkracht.

7 Evaluatie van het praktijkonderzoek

7.1 Reflectie op het onderzoek

Het hele onderzoek heeft een cyclisch karakter gehad. Dat was voor mij, gewend aan kwantitatief onderzoek dat van A naar B gaat, een nieuwe ervaring. Ik had al vroeg in het proces een idee van wat ik wilde en ben begonnen met literatuuronderzoek in de richting van autonomie en oplossingsgericht handelen. Gedurende het hele proces ben ik blijven zoeken naar literatuur en theorie om mijn handelen te ondersteunen. Ook ben ik steeds bezig gebleven te reflecteren op de onderzoeksvragen.

Zo had ik gedacht me te beperken tot een interventieperiode van een week. Tijdens die week merkte ik dat ik daar niet tevreden mee was; in een week heeft een leerling geen kans om te wennen en kan er niet bijgestuurd worden. Bovendien sprak ik met een onderwijsondersteuner over de geconstateerde effectiviteit van nieuwe methodes: elke nieuwe methode, goed of niet, levert het eerste jaar goede resultaten. Dat komt doordat er met meer aandacht en motivatie aan gewerkt wordt. Dit effect verwachtte ik ook voor het plan van de leerlingen in de eerste week. Het moest de kans krijgen zich te bewijzen op iets langere termijn. Het gegeven dat ik bijtijds was gestart gaf me ruimte om elk plan drie weken langer tijd te geven en een extra meetmoment in te voegen. Gezien de meetresultaten was dit een nuttige aanpassing. Ook bleek dat ik mijn theoretische aandacht moest uitbreiden naar de factor concentratie, die zo'n belangrijke rol bleek te spelen in de werkhoudingsproblematiek. Was het mogelijk geweest dan had ik in mijn metingen gewerkt met het in tijd en met gedragscriteria meten van concentratie. De leerlingen hadden dan een nog concreter streefdoel kunnen stellen. Kritisch ben ik over de vragenlijsten. Deze zijn uitgebreid besproken met mijn begeleider, maar in de praktijk bleek dat de respondenten (de leerkrachten) allemaal een verschillend beeld hadden van wat een 'ja' of 'nee' precies inhoudt als het bijvoorbeeld gaat over geconcentreerd werken. Stellingen die duidelijker criteria bevatten, zoals: de leerling concentreert zich 100% van de oefentijd, geven reacties die beter vergelijkbaar zijn. Ik realiseer me dat geen personeel beschikbaar is om leerlingen zo precies te observeren gedurende een aantal weken. Bovendien zou het observeren van invloed kunnen zijn op het gedrag van de leerling.

Tijdens het onderzoek zijn natuurlijk nieuwe vragen gerezen. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de ondersteunende rol van ouders en klasgenoten. Is die rol

te versterken? Daarnaast ben ik nieuwsgierig geworden naar wat video-interactiebegeleiding zou kunnen toevoegen aan de ontwikkeling van de werkhouding. Tenslotte is, door de uitvoering van dit onderzoek, duidelijk geworden hoe zinvol het kan zijn binnen de eigen werksituatie systematisch te zoeken naar antwoorden op belangrijke vragen. Dat de leerling daarbij gezien kan worden als ervaringsdeskundige zie ik als inspirerend en pure winst.

7.2 Terugblik op mijn eigen proces van onderzoeken en leren

Met veel plezier heb ik aan dit onderzoek gewerkt. Het onderwerp was nieuw voor me, maar heel uitdagend. Ik kreeg veel positieve feedback op de keuze van de onderzoeksvraag, 'hoog tijd dat we beter kijken naar de groep leerlingen met hardnekkige werkhoudingsproblematiek'.

Ook de communicatie binnen het samenwerkingsverband en de vraag om leerlingen op te geven leverde veel positieve reacties op. Ik had de leerlingen voor het uitkiezen, moest velen teleurstellen en beloofde later de resultaten voor ieder beschikbaar te stellen.

Het was fijn om alle respondenten te vinden op dezelfde school. Hoewel de leerkrachten zo goed mogelijk waren ingelicht via de IB-er, konden ze niet precies voorzien wat het onderzoek van ze zou vragen en wat het op zou leveren. Het was bijzonder om te merken hoe groot de betrokkenheid was en de zorg voor de leerlingen met deze werkhoudingsproblematiek. Mijn veronderstelling dat veel leerlingen al jaren met deze problemen kampen (hun achtereenvolgende leerkrachten dus ook) bleek te kloppen. Ik heb van de leerkrachten veel gevraagd: lijsten inleveren, tijd maken om met mij te praten, mij toelaten in hun lessen om te observeren, zaken uitproberen en zelf observeren. Bij alles kon ik merken dat het ze in eerste instantie om hun leerlingen ging, niet om mijn onderzoek. Daarmee stond voor mij de zin van het onderzoek vast. Ik heb kunnen werken dankzij het vertrouwen dat deze collega's en de leerlingen in mij stelden. Ik heb geprobeerd dit vertrouwen niet te beschamen.

Het werken met de leerlingen was een feestje. Te merken hoe ze bezig waren met het plan en zich bewust werden van hun eigen 'belang' en belangrijkheid werkte voor mij stimulerend. Ze vroegen bijvoorbeeld wanneer ik weer terugkwam, en een van hem nam zijn weektaak mee om te laten zien hoe vaak het werk afgekomen was.

Van dit onderzoek heb ik veel geleerd. Ten eerste theoretisch; het gaf me de gelegenheid om een aantal aspecten echt uit te diepen en vaardigheden (zoals de gespreksvoering met leerlingen) tot mijn gereedschap te maken. Ik voelde me in deze onderzoekstechniek heel zeker, wat belangrijk was omdat de gesprekken met de leerlingen de start van het onderzoek vormden. Ten tweede: Waar ik meestal in mijn handelen sterk vaar op mijn intuïtie heb ik geleerd de onderzoeksgegevens voorrang te geven, en conclusies vooral daaraan te verbinden. Dat vraagt geduld en levert beter onderbouwd handelen. Ten derde: het proces van onderzoeken, met name het ontwerpen van het onderzoek daagde me uit heel precies te werken, elke stap te overdenken, op verschillende niveaus te bespreken en te verantwoorden. Tenslotte vroeg de rapportage weer die nauwkeurigheid en zorgvuldigheid te verantwoorden welke stappen ik heb gezet en dit inzichtelijk en volgbaar te maken voor lezers.

Tenslotte heb ik veel geleerd van het onderzoek zelf. Ik was op zoek naar antwoorden op mijn vragen. Die vallen niet op elk punt samen met mijn verwachtingen, en vragen daarom van mij reflectie op die verwachtingen en overtuigingen en op de onderzoeksresultaten, leidend naar nieuw, onderbouwd handelen.

7.3 Nawoord

Het onderzoek is afgerond en beschreven. Graag bedank ik Elle van Meurs voor de betrokken begeleiding, mijn medestudenten en meelezers voor hun collegialiteit en mijn thuisfront voor hun interesse en opgebracht geduld.

Bovenal bedank ik de leerkrachten, de leerlingen en hun ouders voor hun toegewijde medewerking.

Elma Snabilie- Strijker

Juni 2011.

Literatuur

Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de & Tunissen, J. (2005) *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Stenfert Kroese.

Boekaerts, M.(2002) Motivatie tot leren. UNESCO geraadpleegd op 22 april 2011 via <http://www.ibe.unesco.org>

Boerman, R. (2008). *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek Fontys OSO* geraadpleegd 22 april 2011 via <http://www.fontysmediatheek.nl/wiki/home/Bestand:Boerman>.

Cauffman,L. (2007) *Oplossingsgericht management & coaching*. Amsterdam: Boom .

Das-Smaal, E.A., Leeuw, L. de, Orlebeke, J.F., (1987). Is er iets mis met de aandacht van het schoolkind? *Pedagogische Studien* (64), 1-15.

Delfos, M.F. (2000). *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam: SWP.

Delfos, M. F. (2000). Over communiceren met kinderen. *Pedagogiek in praktijk*, Uitgeverij SWP, december 2000, p.2-7.

Durant, M. (2007). *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school*. Apeldoorn: Garant.

Furman, B. (2006). *Kids' Skills*. Amsterdam: Boom/Nelissen.

Geelen L.M.J. (2006) *Gezond (venti-)leren op school! Verbetering van het binnenmilieu op basisscholen door het ventilatiegedrag van leerkrachten te verbeteren met behulp van het ventilatieadvies op maat, de CO2 signaalmeten en het lespakket 'Buitenlucht, kom je binnen spelen?'*. Breda: Bureau Medische Milieukunde GGD'en Brabant/Zeeland.

Gerris, J.R.M. & Engels, R.C.M.E. red. (2008) *Vernieuwingen in Jeugd en Gezin. Beleidsvisies, gezinsrelaties en interventies*, Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Gunster, B. (2008). *Huh ?! De techniek van het omdenken*. Utrecht: A.W. Bruna
Stienstra-Sondij, A., (1997). *Leren is denken*. Tilburg: Zwijsen.

Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Garant.

Kleijnen, R. (2007). *Grensoverschrijdende integrale leerlingenzorg*. Apeldoorn: Garant.

Lieshout, T. van (2002) *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen*. Houten / Diegen: Bohn Stafleu van Loghum.

Marzano, J.R. (2005). *Leren in vijf dimensies: moderne didactiek voor het voortgezet onderwijs*. Assen: Koninklijke van Gorcum.

McCallum, B., Hargreaves, E., Gipps, C., (2000) Learning: the pupil's voice. *Cambridge Journal of Education*, 30. (2), 275-288.

Moor, R. (2009). *Eigenaarschap*. geraadpleegd 22 april 2011 via <http://cop.rdmc.ou.nl/WikiRdMC/Wikipagina%27s/eigenaarschap.aspx>

Neer, R van (1986). *Concentratie op school*. Tilburg: Zwijsen.

Quicke, J. (2003). Educating the pupil voice. *Support for learning*, 8, (2).

Regenmortel, T.van (2009). Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 18 (4), 22-38.

Stevens, L. (2004). *Zin in school*. Amersfoort: CPS.

Stienstra-Sondij, A. (1997), *Leren is denken*. Baarn: Bekadidact.

Timmerman, K. (1995). *Kinderen met aandachts- en werkhoudingsproblemen*. Leuven/ Amersfoort: Acco.

Vansteenkiste, M., Sierens. E., Soenens. B., Lens, W. *Willen , moeten en structuur in de klas: over het stimuleren van een optimaal leerproces* (2007). Rochester: Edu.

Vermunt, J.D.H.M. (2006) *Leren en laten leren*. Oratie, geraadpleegd op 14 februari 2011 op http://www-archive.library.uu.nl/ivlos/2007-0105.../Oratie_UU

Vos, H. (2004) *De metacognitieve vaardigheid 'redeneren'*. In: Onderwijs Research Dagen 2004.

Bijlagen

Bijlage 1	Nulmeting leerkracht
Bijlage 2	Startvragenlijst leerkracht
Bijlage 3	Vragenlijst ouders
Bijlage 4	Semi-gestructureerd vraaggesprek leerlingen
Bijlage 5	Meting leerkracht na 1 week
Bijlage 6	Vragenlijst leerkracht na 1 week
Bijlage 7	Vragenlijst leerling na 1 week
Bijlage 8	Meting leerkracht na 4 weken
Bijlage 9	Vragenlijst leerkracht na 4 weken
Bijlage 10	Vragenlijst leerling na 4 weken
Bijlage 11	Verzamelde gegevens leerling 1
Bijlage 12	Verzamelde gegevens leerling 2
Bijlage 13	Verzamelde gegevens leerling 3
Bijlage 14	Verzamelde gegevens leerling 4
Bijlage 15	Verzamelde gegevens leerling 5
Bijlage 16	Verzamelde gegevens leerling 6
Bijlage 17	Verzamelde gegevens leerling 7
Bijlage 18	Verzamelde gegevens leerling 8

Bijlage 1: Nulmeting leerkracht

Naam leerling..... groep.....

Naam leerkracht.....

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

Bijlage 2: Startvragenlijst leerkracht

Startvragenlijst voor de leerkracht; werkhoudingsproblematiek
--

Algemene vragen:

1. Waar is de leerling goed in / wat vind jij dat goed gaat op school?
2. Waar komt dat door, denk jij?

Vragen over de werkhouding:

3. Wat denk je dat de leerling het allerliefst veranderd zou zien in het werken op school (de wondervraag, dus zonder alle reële belemmeringen)?
4. Wat staat er, volgens jou, in de weg om dit te realiseren?
5. Wat zou volgens jou moeten veranderen t.a.v. het werken door de leerling? (Denk hierbij ook aan de groep, de organisatie, hulpmiddelen en aan jouw rol als leerkracht)
6. Wat zou het eerst moeten veranderen?
7. Hoe kan dat volgens jou het beste?
8. Wat / hoe zou jij als leerkracht moeten doen of veranderen en wat doe je nu al goed voor de leerling?
9. Wat / hoe zouden de andere leerlingen moeten doen of veranderen en wat doen zij nu al goed voor de leerling?
10. Wat/ hoe zou het kind zelf moeten doen of veranderen te bereiken wat je hebt aangegeven in vraag 5?
11. Wat moet volgens jou als eerste gebeuren om de verandering te bewerkstelligen? En daarna? (prioriteiten vaststellen)
12. Welke afspraken denk jij dat daarvoor gemaakt moeten worden en met wie?
13. Wat/ hoe zouden deze afspraken moeten worden gecommuniceerd met jou als leerkracht en de klas?

Mijn naam is En ik ben de leerkracht van

..... (naam leerling) in groep

Wil je je antwoorden mailen naar elmambulant@hotmail.com ?

Veel dank voor je medewerking. Na het gesprekje met de leerling neem ik contact met je op over het vervolg.

Elma Snabilie.

Bijlage 3: Vragenlijst ouders

Vragenlijst voor ouders over de werkhouding van hun kind

De school ervaart dat uw kind het moeilijk vindt om tot een goede verwerking van de leerstof te komen. Er gaat iets mis in het oefenen, de concentratie of nog iets anders.

Binnenkort gaan we met uw kind in gesprek om hem / haar te vragen of hij of zij zelf goede ideeën heeft over het verbeteren van één aspect van de werkhouding.

Graag willen we ook uw mening over de werkhouding van uw kind en over de mogelijkheden het werken in de klas te verbeteren. Wilt u daarom de volgende vragen zo compleet mogelijk beantwoorden? Als u geen antwoord weet kunt u dat natuurlijk ook gewoon aangeven.

Toelichting bij de vragen: Binnen de vragen zijn meerdere interpretaties mogelijk. De bedoeling hiervan is dat u zo veel mogelijk ruimte ervaart om de vraag zo op te vatten dat hij past bij de situatie van uw kind. Schrijf vooral gewoon op wat u denkt bij de vragen.

Het is de bedoeling dat u niet met uw kind overlegt. Dat zou namelijk zijn of haar eigen mening beïnvloeden, en die willen we juist graag horen.

*U kunt de vragen op een apart blad beantwoorden, maar u mag ze ook achter de vraag typen. U kunt de antwoorden inleveren bij de leerkracht van uw kind. Nog handiger is het als u ze mailt naar elmambulant@hotmail.com. **Wilt u het bestand dan de naam van uw kind geven?***

Hartelijk dank voor uw medewerking,

***Elma Snabilie, leerkrachtbegeleider.
Tel. 06 20964326***

Algemene vragen:

1. Waar vindt u dat uw kind goed in is op school? Wat vindt u dat op school goed gaat?
2. Waar komt dat door, volgens u?

Vragen over het werken op school:

3. Stel dat er geen belemmeringen bestonden, welk aspect van het werken op school zou u voor uw kind graag verbeterd willen zien?

4. Wat staat, volgens u, in de weg om het werken op school zo te veranderen als u voor uw kind wenst (in vraag 3)?
5. Wat zou u veranderd willen zien?
6. Wat (uit vraag 5) is het belangrijkste? Welk aspect van het werken op school zou u als eerste veranderd willen zien?

De volgende vragen gaan specifiek over de werkhouding:

7. Hoe kan dat aspect, volgens u, het beste veranderen?
8. a. Wat/ hoe zou de leerkracht, volgens u, daarvoor moeten doen of veranderen om dit te bereiken?
b. Wat doet de leerkracht nu al goed voor uw kind?
9. a. Wat / hoe zouden de andere leerlingen moeten doen of veranderen om dit te bereiken?
b. wat doen de leerlingen nu al goed voor uw kind?
10. a. Wat/ hoe zou uw kind zelf moeten doen of veranderen om te bereiken wat u aangaf in vraag 5?
b. Wat doet uw kind nu al op de goede manier?
11. Waar zou uw kind, volgens u, mee moeten beginnen? En daarna?
12. Welke afspraken zou uw kind daarvoor met zichzelf, de leerkracht en de klas moeten maken?

Ik ben de vader / moeder van in groep

De leerkracht van mijn kind heet

Ik verklaar mij akkoord met de gesprekjes die met en over mijn kind worden gevoerd. Ik verklaar mij akkoord met het verwerken van de gegevens in een onderzoeksverslag.

Ik wil het onderzoeksverslag graag lezen /niet lezen als het klaar is.*

Handtekening.....

* doorstrepen wat niet van toepassing is

Bijlage 4: Semi-gestructureerd vraaggesprek leerlingen

Startvragenlijst voor interview leerlingen, werkhouding.

Algemene vragen:

1. Waar ben jij goed in / Wat vind jij dat goed gaat met jou op school?
2. Waar komt dat door?

Vragen over het werken op school:

3. Als je een tovenaars was, hoe zou je dan toveren dat het voor jou is om op school te werken? (wondervraag, in relatie op vraag 1)
4. Wat staat in de weg om het werken op school zo te veranderen als jij zou willen (als in vraag 3) ?
5. Wat zou je willen veranderen?
6. Wat (uit vraag 5) is het belangrijkste? Wat wil je eerst veranderen?
7. Hoe kan dat volgens jou het beste?
8. Wat / Hoe zou je leerkracht moeten doen of veranderen (en wat doet ze nu al goed **voor jou?**)
9. Wat / Hoe zouden de andere kinderen moeten doen of veranderen (en wat doen ze nu al goed **voor jou?**)
10. Wat / hoe zou jij zelf moeten doen of veranderen om te bereiken wat je hebt aangegeven in vraag 4? (en wat doe je nu al goed?)
11. Waar wil jij mee beginnen? En daarna? (prioriteiten vaststellen).
12. Welke afspraken wil je daarvoor maken? Met je leerkracht, met je klasgenoten, met jezelf?
13. Hoe en wanneer ga je dat vertellen / vragen aan je klasgenoten / aan je leerkracht (vraag naar communicatie)
14. Hoe / Wanneer zullen wij bespreken hoe het werken voor jou is veranderd?
15. Als je een cijfer zou moeten geven aan je tevredenheid over je werken nu, tussen 1 en 10, welk cijfer zou je dan nu geven? Denk aan hoe je de afgelopen week hebt gewerkt.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- naam leerling....., groep....
- naam leerkracht.....
- datum vraaggesprek.....

Bijlage 5: Meting leerkracht na 1 week

Meting na 1 week voor leerkracht, zelfstandig werken

Naam leerling..... groep.....

Naam leerkracht.....

9. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

10. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

11. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

12. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

13. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

14. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

15. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

16. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

Bijlage 6: Vragenlijst leerkracht na 1 week

Vragenlijst interview leerkracht; werkhoudingsproblematiek Na 1 week werken met het eigen plan van de leerling

Leerkracht.....

Van (naam leerling).....

Datum interview.....

Wat is in de uitprobeerweek veranderd t.a.v.:

1. de concentratie tijdens uitleg en instructie

2. de betrokkenheid van de leerling tijdens uitleg en instructie

3. de start van het zelfstandig werken van de leerling

4. de motivatie voor de eigen taak

5. de concentratie tijdens het werken aan eigen taken

6. de contacten met andere leerlingen tijdens het werk

7. het afronden van de taak binnen de gestelde tijd

Welk cijfer geef je de werkhouding van de leerling tijdens deze week?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

8. Wat betekent het plan van de leerling voor jou als leerkracht? Denk aan je eigen gedrag, tijdsinzet, relatie met de leerling, attitude t.a.v. de leerling

Bijlage 7: Vragenlijst leerling na 1 week

**Vragenlijst voor leerlingen, werkhouding.
Voor interview na 1 week uitvoering van het plan van de leerling**

1. Weet je nog wat je wilde veranderen?
2. Wat was je plan?
3. Wat doet de leerkracht nu anders?
4. Wat doen de andere (betrokken) kinderen nu anders?
5. Wat doe jij zelf nu anders?
6. Met wie heb je gepraat over je plan? Wat heeft dat opgeleverd?
7. Als je een cijfer zou moeten geven aan je tevredenheid over je werken nu, tussen 1 en 10, welk cijfer zou je dan nu geven? Denk aan hoe je de afgelopen week hebt gewerkt.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

8. Hoe wil je nu verder gaan?
9. Wat ging goed en wil je behouden?
10. Wat ging (nog) niet goed en wil je nog veranderen?
11. Wat is daarvoor nodig?
12. Hoe wil je dat regelen?

- naam leerling....., groep....
- naam leerkracht.....
- datum vraaggesprek.....

Bijlage 8: Meting leerkracht na 4 weken

Meting na 4 weken voor leerkracht, zelfstandig werken

Naam leerling..... groep.....

Naam leerkracht.....

17.De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

18.De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

19.De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

20.De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

21.De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

22.De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

23.De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

24.De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 0 0 0 nee

Bijlage 9: Vragenlijst leerkracht na 4 weken

Vragenlijst interview leerkracht; werkhoudingsproblematiek Na 4 weken werken met het eigen plan van de leerling

Leerkracht.....

Van (naam leerling).....

Datum interview.....

Wat is in de uitprobeerweek veranderd t.a.v.:

9. de concentratie tijdens uitleg en instructie

10. de betrokkenheid van de leerling tijdens uitleg en instructie

11. de start van het zelfstandig werken van de leerling

12. de motivatie voor de eigen taak

13. de concentratie tijdens het werken aan eigen taken

14. de contacten met andere leerlingen tijdens het werk

15. het afronden van de taak binnen de gestelde tijd

Welk cijfer geef je de werkhouding van de leerling tijdens deze week?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

16. Wat betekent het plan van de leerling voor jou als leerkracht? Denk aan je eigen gedrag, tijdsinzet, relatie met de leerling, attitude t.a.v. de leerling

Bijlage 10: Vragenlijst leerling na 4 weken

Vragenlijst voor leerlingen, werkhouding.
Voor interview na 4 weken uitvoering van het plan van de leerling

13. Weet je nog wat je wilde veranderen?

14. Wat was je plan?

15. Wat doet de leerkracht nu anders?

16. Wat doen de andere (betrokken) kinderen nu anders?

17. Wat doe jij zelf nu anders?

18. Met wie heb je gepraat over je plan? Wat heeft dat opgeleverd?

19. Als je een cijfer zou moeten geven aan je tevredenheid over je werken nu, tussen 1 en 10, welk cijfer zou je dan nu geven? Denk aan hoe je de afgelopen week hebt gewerkt.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

20. Hoe wil je nu verder gaan?

21. Wat ging goed en wil je behouden?

22. Wat ging (nog) niet goed en wil je nog veranderen?

23. Wat is daarvoor nodig?

24. Hoe wil je dat regelen?

- naam leerling....., groep....

- naam leerkracht.....
- datum vraaggesprek.....

Bijlage 11: Verzamelde gegevens leerling 1

Leerling 1, jongen, groep 5, gegevens vooraf,

	De leerling	De leerkracht	De ouders
Wat gaat goed op school?	Ik ben goed in netjes schrijven, daar moet ik mijn best voor doen en dat doe ik ook.	Goed in rekenen, dat komt door aanleg	Rekenen, sociaal, gaat graag naar school, komt regels en afspraken na. Is technisch, goed met de pc. De school is kleinschalig.
De wondervraag	Een tovenaer zou toveren dat ik snel kan doorwerken. Dat lukt me niet, doordat ik wordt afgeleid door groep 4 en doordat ik de sommen moeilijk vind. Met rekenen heb ik er meer last van dan met taal omdat ik taal makkelijker vindt.	Vraag niet begrepen	-
Wat staat in de weg	In de weg staat	- onvermogen - hij is er zich niet bewust van	Veel onrust door de combinatieklas
Wens om te veranderen en hoe kan dat het beste?	Ik zou willen veranderen dat het tafeltje bij de muur er weer staat, zoals eerst. Nu is dat tafeltje weggehaald. Ik kijk ook veel in de klas rond, dat wil ik ook veranderen. Aan zo'n tafeltje kijk ik vaak naar het prikbord waarop tekeningen hangen. Daar kijk ik naar.	- Meteen aan zijn werk beginnen - niet rondkijken - doorwerken zonder klokje aparte werkplek al geprobeerd, dit hielp niet. We weten niet hoe we nu nog verder kunnen komen.	- rust in de klas - concentratie tijdens het werk verandering: - koptelefoon - strengere aanpak, gericht op minder geloop tijdens het werken - huiswerk
In de weg staat			
De rol van de kinderen	De kinderen zouden ook moeten doorwerken.	Niet met hem praten	- Meer rust, maar dat lijkt ons een illusie - Hem herinneren aan doorwerken
De rol van de leerkracht	De meester zou alleen het tafeltje moeten klaarzetten.	Al veel geprobeerd in de afgelopen jaren, nu weten we het niet meer.	- meer rust creëren

De rol van de leerling zelf	Ik wil niet naar groep 4 kijken en luisteren. Suggestie van Elma: om niet te kunnen horen kun je een koptelefoon gebruiken.	?	- aparte werkplek - klokje - meer doorzetten (ontwikkeling?)
Communicatie, afspraken	Afspraken: Met de meester, tafeltje terugzetten.	Geef mij tips.	Dat lukt op deze leeftijd nog niet.
Waardering van de werkhouding	Waardering van de eigen werkhouding: 4	4	

Nulmeting door de leerkracht, zelfstandig werken

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 nee

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 nee

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee

Het eigen plan:

De leerling gaat de verwerking doen aan zijn aparte tafeltje, tegen de muur. De leerkracht haalt de tekening daar weg. Daarnaast wil hij graag een koptelefoon tegen het geluid. **Ingaand: maandag 7-2.**

Informatie vanuit de observatie door de ambulant begeleider:

- de leerkracht controleert wat de leerling gaat doen.
- De leerling gaat op zijn werkplek achterin de klas zitten. Daar staat een timer, maar die gebruikt hij niet. Het potlood, boek en schrift liggen voor hem op tafel. De leerling kijkt naar de tekeningen. In de klas is geluid; hij kijkt niet om. Hij wiebelt op de stoel.
- Na ongeveer 10 minuten staren pakt hij zijn potlood. Vanaf nu zie ik hem afwisselend staren en werken. Na afloop is ongeveer een derde van de sommen gemaakt.

Gegevens na 1 week werken volgens het plan van de leerling

Meting door de leerkracht, zelfstandig werken, na 1 week

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee 0

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +2

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +2

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +3

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 0 ☒ nee -1

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 0 0 ☒ nee -1

1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				

leerling		leerkracht	
		Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	
weet je nog wat het plan was?	Ja: aparte werkplek, tekeningen weg, koptelefoon		
Wat doet de leerkracht nu anders	niets	Wat betekent het plan voor jou	de koptelefoon maakt het probleem

		als leerkracht	voor mij meer zichtbaar; ik houd daardoor meer contact de koptelefoon werkt, maar hij staart nog voor zich uit.
Wat doen de andere kinderen nu anders?	niets		
Wat doet de leerling nu anders?	Iets beter doorwerken	Concentratie tijdens uitleg en instructie	Was al goed, geen verschil
		Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	geen verschil, was al goed
		De start van het zelfstandig verwerken	Veel beter: gaat zelf naar de werkplek, begint meteen
		Motivatie voor de taak	
		Concentratie tijdens de taak	Iets beter
		Contacten met andere leerlingen	Geen verschil, ging al goed
		Afronden binnen de gestelde tijd	Iets beter. Krijgt de taak nog niet af.
Met wie heb je gepraat over je plan (los van de leerkracht). Wat heeft dat opgeleverd?	Mama heeft er naar gevraagd.		
Wat ging niet goed en wil je nog veranderen	Tekeningen nog weg. Betere koptelefoon, deze werkt niet Graag groep 4 in een ander lokaal		
Waardering van de werkhouding	6 streefwaardering voor over 3 weken: 8		4

Aanscherping van het plan van de leerling:

- nieuwe geluidwerende koptelefoon
- aansturing door de leerkracht

leerkracht kan aangeven hoeveel tijd de leerling heeft voor de taak.

Gegevens na 4 weken werken volgens het plan van de leerling

Gegevens vanuit observatie door de ambulant begeleider:

De werkplek is verplaatst naar verder in de hoek van het lokaal, waar geen tekeningen hangen. Als ik binnenkom zit de leerling daar al, met zijn koptelefoon op.

Hij speelt met zijn pennen, ik zie hem wel 5 minuten niet in zijn boek kijken. In die tijd heeft hij geen contact met klasgenoten en kijkt hij geen enkele keer om. Nadat de leerkracht is langsgekomen begint hij te werken. Hij werkt nu ongeveer 5 minuten door, wijst in zijn boek en schrijft. Daarna draait hij zich om en kijkt naar de leerkracht die een tafel oefent met de andere groep. De leerkracht gebaart dat hij zich om moet draaien, dat doet hij. Hierna zie ik hem weer ongeveer 5 minuten spelen met zijn pennen, die hij ronddraait tussen zijn vingers. Na een kwartier heeft hij 3 rijtjes van 4 deelsommen klaar.

Meting van de werkhouding door de leerkracht, na 4 weken

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee 0

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee 0

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 0 ☒ nee 0

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee +2

leerkracht	
Welke veranderingen heb je in deze drie weken opgemerkt?	
Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	-hoef er minder op te letten, de leerling doet alles zelf -een blik is meestal voldoende
Concentratie tijdens uitleg en instructie	Was al goed, iets verbeterd
Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	was al goed, iets verbeterd
De start van het zelfstandig verwerken	verbeterd

Motivatie voor de taak	verbeterd
Concentratie tijdens de taak	verbeterd
Contacten met andere leerlingen	Geen verschil, ging al goed
Afronden binnen de gestelde tijd	Iets verbeterd
	6

Leerling 1

Meting van de werkhouding door de leerkracht	Nulmeting Op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	totaal
1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht	3	+1	0	+1
2. De leerling is betrokken bij de instructie	4	0	+1	+1
3. De leerling start meteen met werken	4	+2	0	+2
4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	3	+1	+1	+2
5. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	3	+2	0	+2
6. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	3	+3	0	+3
7. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	2	-1	0	-1
8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	2	-1	+2	+1

Bijlage 12: Verzamelde gegevens leerling 2

Leerling 2, meisje, groep 5, gegevens vooraf.

	Wat vindt de leerling	Wat vindt de leerkracht	Wat vinden de ouders niet gereageerd, vonden de vragen lastig (volgens de ouders en de leerkracht)
Wat gaat goed op school?	Ik ben goed in rekenen (omdat	Goed in snel werken, rekenen,	

	mijn vader dat goed kan), spelling en taal (uit mezelf)	zelfstandigheid, vindt veel dingen leuk	
De wondervraag	Een tovenaer zou toveren dat ik heel rustig zou werken en weinig zou kletsen. Ik zou meteen beginnen en de dingen doe die ik moet doen (ik werk nu soms door als ik nog niet verder mag).		
Wat staat in de weg	In de weg staat mijn groepje, die praten vaak tegen mij en ik praat dan terug.	- Ze heeft het zelf niet door - ADHD?	
Wens om te veranderen en hoe kan dat het beste?	Ik zou willen veranderen dat de kinderen niets aan me vragen. Dat zou ik met de kinderen in mijn groepje kunnen afspreken, dan gaan ze dat wel proberen. <i>'Als ik heel hard nadenk vergeet ik de vraag. Met jou praten helpt al om het beter te doen!'</i>	Rustiger werken en minder kletsen. Hoe: Uit het groepje plaatsen? Maar dat is lastig tijdens de GIP-lessen	
De rol van de kinderen	De kinderen van mijn eigen groepje kan ik het goed uitleggen.	Niet op haar reageren.	
De rol van de leerkracht	De meester doet het altijd al goed	Andere werkplek creëren	
De rol van de leerling zelf	Ik moet geen antwoord geven. Ik kan een briefje maken als herinnering.	- minder door de klas roepen - minder contact zoeken met anderen - minder kletsen	
Communicatie, afspraken	Afspraken: - met mijn groepje. De meester: helpen herinneren, maar hoe moet hij dat onthouden?	Gesprekje met haar en met de hele groep? Misschien komen de lln zelf met oplossingen.	
Waardering van de werkhouding	Waardering van de eigen werkhouding: 9	4,5	

Nulmeting door de leerkracht, zelfstandig werken

9. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

10. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

11. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee

12. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

13. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

14. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

15. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

16. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

Het eigen plan: wil haar groepsgenoten vragen om niet tegen haar te praten. Zelf zal ze proberen geen antwoord te geven. Ze wil hiervoor afspraken maken met groepje en meester, en een herinneringsbordje maken, dat op tafel kan staan. **Ingaand: donderdag 10-2.**

Informatie vanuit mijn observatie :

De leerling loopt direct na de uitleg weg uit de klas, met schrift, boek en potlood. Ze gaat in de hal aan een tafel zitten. Daar zie ik haar afwisselend kort werken (een paar minuten), dan naar een ander groepje lopen, even (staan) praten, en weer terug lopen om een paar minuten te werken. Aan het einde van de les is haar werk af.

gegevens na 1 week werken volgens het plan van de leerling

leerling		leerkracht	
		Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	
weet je nog wat het plan was?	Ja, niet gestoord worden, herinneren met een briefje.		
Wat doet de leerkracht nu anders	Helpt onthouden, vinger voor zijn mond.	Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	Niet zoveel, omdat de leerling haar werk op tijd af heeft en niet storend is.
Wat doen de andere kinderen nu anders?	Ze vragen mij minder		Haar eigen groepje zoekt minder contact

Wat doet de leerling nu anders?	Ik geef minder antwoord. Het steentje helpt om eraan te denken.	Concentratie tijdens uitleg en instructie	Geen verschil
		Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Geen verschil, was al goed
		De start van het zelfstandig verwerken	Geen verschil
		Motivatie voor de taak	Geen verschil, was al goed
		Concentratie tijdens de taak	Geen verschil, kletst nog veel, draaitol, vergeet soms het bordje te gebruiken, de resultaten van haar werk zijn goed.
		Contacten met andere leerlingen	Iets verbeterd, lijkt meer zich hiervan meer bewust.
		Afronden binnen de gestelde tijd	Geen verschil, lukt makkelijk
Met wie heb je gepraat over je plan (los van de leerkracht). Wat heeft dat opgeleverd?	niemand		
Wat ging niet goed en wil je nog veranderen	Alles ging goed, zo kan het blijven		
Waardering van de werkhouding	10	5-6	

Meting van de werkhouding door de leerkracht, na 1 week

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee 0

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 ☒ 0 ☒ 0 0 0 nee +2

3. De leerling start meteen met werken

Ja ☒ 0 0 0 0 0 0 nee +2

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja ☒ 0 0 0 0 0 0 nee +3

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee 0

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja ☒ 0 0 0 0 0 0 nee +3

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja ☒ 0 0 0 0 0 0 nee +4

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja ☒ 0 0 0 0 0 0 0 nee +3

Aanscherping van het plan van de leerling:

- aansturing door de leerkracht
- meer in de klas werken waar de leerkracht haar kan zien, minder in de hal.

Gegevens vanuit de observatie door de ambulant begeleider

De leerling zit aan haar tafel en speelt met sliertjes klei die ze aan haar tafel hangt. Ze weibelt op haar stoel, kijkt rond. Ze is niet bezig met haar rekentaak. Een tijdlang ziet de leerkracht het niet, na ongeveer 5 minuten komt hij langs. Hij praat even met haar (ik kan het niet verstaan) en loopt weer door. De leerling blijft spelen. Na 10 minuten heb ik de leerling nog niet zien werken. Dan komt de leerkracht weer langs en werken ze even samen. Als de leerkracht weer doorloopt werkt ze ongeveer 1 minuut. Daarna speelt ze weer, kijkt ze rond en praat met anderen.

gegevens na 4 weken werken volgens het plan van de leerling**Meting van de werkhouding door de leerkracht, na 4 weken****1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht**

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +1

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0

3. De leerling start meteen met werken

Ja ☒ 0 0 0 0 0 nee 0

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja ☒ 0 0 0 0 0 nee 0

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja ☒ 0 0 0 0 0 nee 0

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja ☒ 0 0 0 0 0 nee 0

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja ☒ 0 0 0 0 0 nee 0

leerkracht	
Welke veranderingen heb je in deze weken opgemerkt?	Ik moet haar weer wat vaker herinneren aan doorwerken.
Wat betekent het plan voor jou	Ik moet haar weer wat vaker

als leerkracht	herinneren aan doorwerken. Ze laat zich direct corrigeren.
Concentratie tijdens uitleg en instructie	Geen verschil
Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Geen verschil, was al goed
De start van het zelfstandig verwerken	Geen verschil, was al goed
Motivatie voor de taak	Geen verschil, was al goed
Concentratie tijdens de taak	Iets verbeterd, zit nu in 2-tal i.p.v. een groepje.
Contacten met andere leerlingen	Geen verschil
Afronden binnen de gestelde tijd	Geen verschil, lukt makkelijk
	6-7

Meting van de werkhouding door de leerkracht	Voormeting Op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	totaal
9. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht	4	0	+1	+1
10. De leerling is betrokken bij de instructie	5	+2	0	+2
11. De leerling start meteen met werken	4	+2	0	+2
12. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	4	+3	0	+3
13. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	4	+0	+1	+1
14. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	4	+3	0	+3
15. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	3	+3	0	+3
16. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	4	+4	0	+4

Bijlage 13: Verzamelde gegevens leerling 3

Leerling 3, jongen, groep 5, gegevens vooraf,

	Wat vindt de leerling	Wat vindt de leerkracht	Wat vinden de ouders niet gereageerd.
Wat gaat goed op school?	Ik ben goed taal, extra lastige opdrachten. Dat lukt goed omdat ik er goed in ben.	Goed in taal, woord- en zinsbouw, woordenschat. Aardige, rustige jongen. Oorzaak: aanleg?	
De wondervraag	Een tovenaer zou toveren dat ik, - net als in groep 4, een kaart krijg waar ik een stempel op mag zetten als ik goed heb gewerkt. - een aparte plek krijg, achterin de klas, niet dicht bij de deur		
Wat staat in de weg	In de weg staat	- Hij staat zichzelf in de weg	
Wens om te veranderen en hoe kan dat het beste?	- Ik zou willen veranderen - Dat ik op een aparte plek mag werken - Met een koptelefoon	- leren door te werken. Door: - dingen die hij niet snapt eerst over te slaan - niet steeds naar de wc - aparte werkplek	
De rol van de kinderen	De kinderen Een meisje stoort mij vaak; ze schopt nu soms, ze maakt herrie met haar laatje, dat moet ze niet doen.	Hem met rust laten tijdens de werkles	
De rol van de leerkracht	De meester doet alles al goed	- rustige werkplek creëren - maximaal 1x per dagdeel naar de wc	
De rol van de leerling zelf	Ik doe vanzelf anders doordat ik een andere plek zal hebben.	- werkhouding moet verbeteren	

Communicatie, afspraken	Afspraken: met het meisje: zeggen: houd je voeten thuis.	Gesprekje met de leerling	
Waardering van de werkhouding	Waardering van de eigen werkhouding: 5		

Het eigen plan: wil graag een plek achterin de klas, weg bij de deur. Ingaand: **Ingaand maandag 28-2 (na de voorjaarsvakantie).** Daarnaast wil hij graag het beloningssysteem van groep 4 terug. Sybren denkt na over hoe dat kan.

Informatie vanuit mijn observaties:

Observatiemoment 1:- na de instructie loopt hij naar een tafel achterin het lokaal, tegen de muur. Hij gaat daar zitten met z'n boek, schrift en potlood. Ik zie hem niet in zijn boek kijken en niet schrijven. Hij heeft zijn koptelefoon op. In de klas is geluid van laden die open en dicht worden gedaan. Hij kijkt niet achterom. Hij kijkt voor zich uit zonder iets te doen. Na ongeveer 15 minuten kijkt hij naar de klok. Hij pakt zijn potlood en begint iets op te schrijven. Hij heeft even contact met een andere leerling. Hij doet de koptelefoon af en kijkt naar de spullen op de kast. Na de les heeft hij ongeveer een vijfde van de taak af (8 sommen).

Observatiemoment 2:- De leerling zit op zijn werkplek achterin de klas. Hij zit met zijn koptelefoon op tussen twee kasten. Hij staart veel voor zich uit. De eerste 3 minuten zie ik hem niet werken. Daarna wisselt hij rondkijken af met even in het boek kijken en een antwoord opschrijven. Hij is nauwelijks gericht op de taak. Na ongeveer 5 minuten kijkt hij op de kast, achterom en om de kast heen naar zijn klasgenoot. De leerkracht komt langs en kijkt en wijst met hem mee in het boek. Als de leerkracht weer wegloopt gaat de leerling niet beter werken; het patroon van rondkijken blijft ongewijzigd.

Informatie na 1 week werken volgens het plan van de leerling

Nulmeting van de werkhouding, door de leerkracht

17. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

18. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

19. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

20. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

21. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

22. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee
23. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk
 Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee
24. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af
 Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

leerling		leerkracht	
		Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	
weet je nog wat het plan was?	Andere plek, koptelefoon. De koptelefoon doet het niet goed.		
Wat doet de leerkracht nu anders	Komt iets vaker kijken hoever ik ben met mijn werk. Dat is prettig als ik een vraag heb en niet prettig als ik aan het denken ben	Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	- Ik let er meer op, ook als ik de andere groep begeleid. - Ik loop vaker langs
Wat doen de andere kinderen nu anders?	Geen verschil		
Wat doet de leerling nu anders?	Ik ga zelf naar de werkplek, met de koptelefoon.	Concentratie tijdens uitleg en instructie	Geen verschil, was geen probleem
		Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Geen verschil, was geen probleem
		De start van het zelfstandig verwerken	Duidelijk verbeterd. Start zelfstandig en meteen
		Motivatie voor de taak	Geen verschil, was geen probleem
		Concentratie tijdens de taak	Iets verbeterd, kijkt nog om naar groep 4
		Contacten met andere leerlingen	Sterk verbeterd, zoekt geen contact meer
		Afronden binnen de gestelde tijd	Geen verschil, de taak is niet binnen de tijd af.
Met wie heb je gepraat over je plan (los van de leerkracht). Wat heeft dat opgeleverd?	Aan mijn moeder verteld. We hebben er niet over doorgepraat.		
Wat ging niet goed en wil je nog veranderen	Betere koptelefoon		
Waardering van de werkhouding	7, streefgetal na 3 weken: 9	4-5	

Meting van de werkhouding, door de leerkracht, na 1 week**1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht**

Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	+1
----	---	---	-------------------------------------	---	---	---	---	-----	----

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	+1
----	---	---	-------------------------------------	---	---	---	---	-----	----

3. De leerling start meteen met werken

Ja	0	☒	0	0	0	0	0	nee	+3
----	---	-------------------------------------	---	---	---	---	---	-----	----

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja	0	0	0	0	☒	0	0	nee	+1
----	---	---	---	---	-------------------------------------	---	---	-----	----

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja	0	0	0	☒	0	0	0	nee	+1
----	---	---	---	-------------------------------------	---	---	---	-----	----

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja	☒	0	0	0	0	0	0	nee	+4
----	-------------------------------------	---	---	---	---	---	---	-----	----

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja	0	0	0	0	0	0	☒	nee	-1
----	---	---	---	---	---	---	-------------------------------------	-----	----

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja	0	0	0	0	0	0	☒	nee	-1
----	---	---	---	---	---	---	-------------------------------------	-----	----

Aanscherping van het plan van de leerling:

- nieuwe geluidwerende koptelefoon
- aansturing door de leerkracht
- leerkracht kan aangeven hoeveel tijd de leerling heeft voor de taak.

Informatie vanuit de observatie door de ambulant begeleider.

De leerling zit op zijn werkplek achterin de klas. Hij zit met zijn koptelefoon op tussen twee kasten. Hij staart veel voor zich uit. De eerste 3 minuten zie ik hem niet werken. Daarna wisselt hij rondkijken af met even in het boek kijken en een antwoord opschrijven. Hij is nauwelijks gericht op de taak. Na ongeveer 5 minuten kijkt hij op de kast, achterom en om de kast heen naar zijn klasgenoot. De leerkracht komt langs en kijkt en wijst met hem mee in het boek. Als de leerkracht weer wegloopt gaat de leerling niet beter werken; het patroon van rondkijken blijft ongewijzigd.

Informatie na 4 weken werken volgens het plan van de leerling**Meting van de werkhouding door de leerkracht, na 4 weken****1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht**

Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	0
----	---	---	-------------------------------------	---	---	---	---	-----	---

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	0
----	---	---	-------------------------------------	---	---	---	---	-----	---

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee 0

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +2

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee 0

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja ☒ 0 0 0 0 0 0 nee 0

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 0 ☒ nee 0

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee +2

leerkracht	
Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	
Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	-Ik zie sneller dat hij aan het werk is -Een blik is genoeg om hem weer aan het werk te laten gaan -Ik hoef minder moeite te doen
Concentratie tijdens uitleg en instructie	Geen verschil, was geen probleem
Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Geen verschil, was geen probleem
De start van het zelfstandig verwerken	Duidelijk verbeterd. Start zelfstandig en meteen
Motivatie voor de taak	Geen verschil, was geen probleem
Concentratie tijdens de taak	Iets verbeterd, kijkt nog om naar groep 4
Contacten met andere leerlingen	Sterk verbeterd, zoekt geen contact meer
Afronden binnen de gestelde tijd	Geen verschil, de taak is niet binnen de tijd af.
	6

Leerling 3

Meting van de werkhouding door de leerkracht	Voormeting Op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	totaal
1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht	4	+1	0	+1
2. De leerling is betrokken bij de instructie	4	+1	0	+1
3. De leerling start meteen met werken	3	+3	0	+3
4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	3	+1	+2	+3
5. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	3	+1	0	+1
6. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	3	+4	0	+4
7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	4	-1	0	-1
8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	3	-1	+2	+1

Bijlage 14: Verzamelde gegevens leerling 4

Leerling 4, meisje, groep 5, gegevens vooraf

	Wat vindt de leerling	Wat vindt de leerkracht	Wat vinden de ouders
Wat gaat goed op school?	Ik ben goed Spelling, rekenen, taal, gym, (omdat ik goed lees, goed nadenk en goed kijk hoe de opdracht moet) Vriendinnen maken (doordat ik een aardig mens ben)	Goed in -creatief. -vindt tekenen, muziek, gym e.d. leuk Interesse	
De wondervraag	Een tovenaar Minder foutjes, want daardoor een	Het zou fijn zijn als ze eerst haar vinger op steekt en wacht tot ze een beurt krijgt.	

	slecht rapport en boze ouders / minder zakgeld	-Dat ze leert dat ze niet overal op hoeft te reageren. -Ze heeft ook moeite om op haar stoel te (blijven) zitten.	
Wat staat in de weg	In de weg staat Anderen kletsen, trappen onder tafel (zelf ook)	Haar inzicht.	
Wens om te veranderen en hoe kan dat het beste?	Met de anderen afspreken, opletten, niet storen	minder kletsen. -Rustig op haar stoel blijven zitten en werken. - De groep moet niet reageren op haar grapjes en opmerkingen -Leren eerst de vinger op te steken / wachten tot ze een beurt krijgt -Ze moet het zich bewust worden	-
In de weg staat		Haar inzicht	
De rol van de kinderen	De kinderen : Niet kletsen, niet in hun laatjes rommelen	De groep moet niet reageren op haar grapjes en opmerkingen.	-
De rol van de leerkracht	De meester Doet alles al goed, streng, grappig, aardig	Ik heb al het e.e.a. geprobeerd. -De ene keer negeer ik haar. -Een andere keer zeg ik er iets van. -eventjes op de gang buiten de groep gezet	-
De rol van de leerling zelf	-Streng zijn voor mezelf -beloning als ik het goed doe (iets gezelligs)	Niet meteen overal op reageren. -Wachten tot ze een beurt krijgt -op de stoel zitten. -.Minder kletsen -.vinger opsteken.	
Communicatie, afspraken	Afspraken:	Afspraken met de leerling en met de klas Klas moet leren niet te reageren op Margot. Dit kan ik ze duidelijk maken middels een klassengesprekje	
Waardering van de werkhouding	Waardering van de eigen werkhouding: 6-7	4	

Nulmeting van de werkhouding, door de leerkracht**De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht**

Ja	0	0	0	0	☒	0	0	nee
----	---	---	---	---	-------------------------------------	---	---	-----

25. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja	0	0	0	☒	0	0	0	nee
----	---	---	---	-------------------------------------	---	---	---	-----

26. De leerling start meteen met werken

Ja	0	0	0	☒	0	0	0	nee
----	---	---	---	-------------------------------------	---	---	---	-----

27. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja	0	0	0	0	☒	0	0	nee
----	---	---	---	---	-------------------------------------	---	---	-----

28. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja	0	0	0	0	☒	0	0	nee
----	---	---	---	---	-------------------------------------	---	---	-----

29. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja	0	0	0	0	☒	0	0	nee
----	---	---	---	---	-------------------------------------	---	---	-----

30. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja	0	0	0	0	0	☒	0	nee
----	---	---	---	---	---	-------------------------------------	---	-----

31. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja	0	0	0	0	0	☒	0	nee
----	---	---	---	---	---	-------------------------------------	---	-----

Het eigen plan:

wil graag beloond worden voor goed werk. dat werkt het best als ze een kleine beloning (stempel, sticker) krijgt voor goed werken / goed opletten. Ze kan dus en voor een instructie en voor een verwerking een stickertje verdienen. Die spaart ze op voor een echte beloning. Ze noemt dat een 'blijve beloning'. (Ze noemt: iets lekkers eten; ze zal overleggen met de meester). **Ingaand 28 februari**

Informatie vanuit de observatie door de ambulant begeleider(11-2):

De leerling gaat naast haar stoel staan en kijkt naar achteren. Ze loopt naar de kast en pakt haar werkboekje. Als de klas langzaam rustiger wordt gaat ze zitten. Ze gaat aan het werk. Na ongeveer 3 minuten brengt ze het werkboekje terug. Ik zie haar vanaf nu steeds werken en af en toe een paar seconden starten. De leerkracht komt langs, helpt even en maakt haar een compliment. Ze werkt weer verder. Na ongeveer 20 minuten haalt ze het antwoordenboekje en kijkt ze haar werk na.

Tijdens deze observatie maakt ze effectief gebruik van de oefentijd.

Informatie na 1 week werken volgens het plan van de leerling

leerling		leerkracht	
		Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	Ze is er mee bezig, de beloningskaart op haar tafel herinnert haar eraan. Denkt er zelf aan haar tafel los te zetten.

weet je nog wat het plan was?			
Wat doet de leerkracht nu anders	Bij 10 smileys mag ik met een vriendinnetje op de pc	Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	-ik overleg met haar over de beloning -ik moet een moment vinden dat ze de beloning kan effectueren (achter de pc als anderen werken)
Wat doen de andere kinderen nu anders?	Ze kletsen nu minder. Ik heb het ze niet verteld (tranen in de ogen).		
Wat doet de leerling nu anders?	Ik bepaal zelf of ik een smiley heb verdiend. Ik doe mijn hand soms omhoog als anderen gaan praten tegen mij. Dat helpt soms.	Concentratie tijdens uitleg en instructie	Niet veranderd
		Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Niet veranderd
		De start van het zelfstandig verwerken	Verbeterd, begint sneller
		Motivatie voor de taak	verbeterd
		Concentratie tijdens de taak	Wisselend, ook binnen een les
		Contacten met andere leerlingen	Niet verbeterd
		Afronden binnen de gestelde tijd	Heeft het af, komt soms aan extra werk toe
Met wie heb je gepraat over je plan (los van de leerkracht). Wat heeft dat opgeleverd?	Meester, papa, mama. Heeft niet specifiek iets opgeleverd.		
Wat ging niet goed en wil je nog veranderen	Kinderen storen mij nog. Ik maak een niet-storen-bordje. De leerling aarzelt, want wil eigenlijk niet dat klasgenoten haar probleem kennen.		afgesproken: meer aansturen en complimenteren
Waardering van de werkhouding	7, streefcijfer 8		5

Meting van de werkhouding, door de leerkracht, na 1 week

25. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee 0

26. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee -1

27. De leerling start meteen met werken

Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	+1
28. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	+2
29. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken									
Ja	0	0	0	0	☒	0	0	nee	0
30. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken									
Ja	0	☒	0	0	0	0	0	nee	+3
7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk									
Ja	0	0	0	0	0	☒	0	nee	0
8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	+3

Aanscherping van het plan van de leerling:

- De leerling zal een herinneringsbordje maken voor haar klasgenoten.
- De leerkracht zal de leerling aansturen door haar non-verbaal op haar kaart met smileys te wijzen.
- De leerling zal complimenten maken op goed werkgedrag.

Observatie door de ambulant begeleider:

De tafel van de leerling staat los van het groepje. De leerling is aan het werk terwijl de leerkracht vlak voor haar bezig is de andere groep les te geven. Het werk ziet er netjes uit. Na 10 minuten rekt ze zich uit. Ze leest in haar rekenboek. Ze gaat naar de wc en leest dan weer verder. Na 3 minuten pakt ze haar potlood en werkt weer door. Ze legt haar vraagronde op tafel. Even later legt ze het op de tafel van de leerkracht die daar aan het werk is. Hij gaat naar haar toe, ze overleggen en ze werkt weer verder.

Gegeven advies: loop ook even langs als ze goed aan het werk is.

Informatie na 4 weken werken volgens het plan van de leerling

Meting van de werkhouding, door de leerkracht, na 4 weken

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht									
Ja	0	0	0	0	☒	0	0	nee	0
2. De leerling is betrokken bij de instructie									
Ja	0	0	0	0	☒	0	0	nee	0
3. De leerling start meteen met werken									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	0
4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	0
5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken									
Ja	0	0	0	0	☒	0	0	nee	0
6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken									

Ja	0	☒	0	0	0	0	0	nee	0
7. 7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk									
Ja	0	0	0	☒	0	0	0	nee	0
8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af									
Ja	0	☒	0	0	0	0	0	nee	+1

Gegevens vanuit de observatie: De tafel van de leerling staat los van het groepje. De leerling is aan het werk terwijl de leerkracht vlak voor haar bezig is de andere groep les te geven. Het werk ziet er netjes uit. Na 10 minuten rekt ze zich uit. Ze leest in haar rekenboek. Ze gaat naar de wc en leest dan weer verder. Na 3 minuten pakt ze haar potlood en werkt weer door. Ze legt haar vraaggrondje op tafel. Even later legt ze het op de tafel van de leerkracht die daar aan het werk is. Hij gaat naar haar toe, ze overleggen en ze werkt weer verder.

leerkracht	
Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	Ze is er mee bezig.
Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	-ik praat vaker met haar over werk, werkplek, beloning. Meer contact met de leerling.
Concentratie tijdens uitleg en instructie	Niet veranderd
Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Niet veranderd
De start van het zelfstandig verwerken	Niet veranderd
Motivatie voor de taak	Niet veranderd
Concentratie tijdens de taak	Iets verbeterd
Contacten met andere leerlingen	Niet veranderd
Afronden binnen de gestelde tijd	Niet veranderd
	5

Leerling 4

Meting van de werkhouding door de leerkracht	Voormeting Op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	totaal
---	--------------------------------	-----------	------------	--------

9. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht	3	0	0	0
10. De leerling is betrokken bij de instructie	4	-1	0	-1
11. De leerling start meteen met werken	4	+1	0	+1
12. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	3	+2	0	+2
13. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	3	0	0	0
14. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	3	+3	0	+3
15. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	2	0	+2	+2
16. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	2	+3	+1	+4

Bijlage 15: Verzamelde gegevens leerling 5

Leerling 5, meisje, groep 6, gegevensvooraf,

	Wat vindt de leerling	Wat vindt de leerkracht	Wat vinden de ouders
1. Wat gaat goed op school? 2. Hoe komt dat?	Ik ben goed Taal, gym, buiten spelen, aardr, topo	Taal, spelling, lezen, tekenen. Het is overzichtelijk, ze vindt het leuk en ze begrijpt het goed.	Gemiddelde II, springt er nergens boven uit.
De wondervraag	Een tovenaer zou toveren dat rekenen makkelijker is en dat ik minder afgeleid ben	alles samen met de juf doen in een stille omgeving waar geen spullen / dingen / mensen zijn waardoor ze afgeleid kan raken.	Kleine klas, meer individuele aandacht

Wat staat in de weg	In de weg staat ADD	-Combinatiegroep met 33 kinderen. -Veel kinderen, veel spullen, veel afleiding. Je hoort bijna altijd wat onder zelfstandige werkmomenten is er vaak uitleg in de andere groep --De juf kan ook niet iedere keer bij haar zitten.	Geld
Wens om te veranderen en hoe kan dat het beste?	Ik zou willen veranderen dat ik samen kan Rekenen met Judith, Buiten de klas	-Focus op instructie en eigen werk, -meer stille werkmomenten -extra individuele hulp voor Jet.	-Er wordt goed naar Jet gekeken -rt rekenen
De rol van de kinderen	De kinderen : graag Zachter praten, vooral groep 7	-Ze helpen Jet met het werk -doen hun best om stil te zijn, kan nog stiller.	Kinderen zijn behulpzaam
De rol van de leerkracht	De meester Fijne juffen, fijne plek dichtbij het bord. Daar kan ik het beste opletten	-vooraan in de klas, wordt er steeds 'bij gehouden'. -krijgt verlengde instructie / individuele hulp. - koptelefoon in de klas, stille werkplek buiten de klas -rekenen: werkboekje zodat ze niet in boek en schrift hoeft te werken. -We letten op dat tafel leeg is, weinig spullen in haar omgeving. -de dag structureren -bieden werk in stukjes aan. -time-timer -bij sommige vakken met een vast maatje. -stempels sparen als beloning. -krijgt RT, hulpgroepje in de klas.	Zie bij Ik
De rol van de leerling zelf	Ik	Meer focus / concentratie op eigen werk.	Jet heeft hier geen invloed op
Communicatie, afspraken	Afspraken:	Afspraken met Jet, de groep en de leerkracht	Jet moet zelf goed aangeven wat ze nodig heeft. Doet ze al
Waardering van de werkhouding	Waardering van de eigen werkhouding: 6	3	

Nulmeting van de werkhouding door de leerkracht:

32. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

33. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee

34. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

35. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

36. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee

37. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 0 ☒ nee

38. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee

39. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee

Het eigen plan:

gaat haar rekenwerk maken met klasgenoot J, op de gang.

Informatie vanuit mijn observatie:

De leerling zit in de klas voorin. Terwijl de groep zich klaarmaakt voor de rekenles start de leerkracht de leerling op door met haar, aan haar tafel, de taak door te nemen. Ze noemt de spullen die de leerling nodig heeft om te gaan werken. De leerling pakt haar boek, schrift en etui.

Na de instructie gaan de leerling en haar rekenmaatje naar de oude schoolbank die in de gang staat. Het maatje doet boek en schrift open, zoekt de juiste opdracht. De leerling doet dit ook. Het maatje stelt de leerling vragen zoals: wat moet je doen, wat moet je eerst doen, welke tafel heb je dan nodig etc. de leerling geeft antwoord, zegt de tafel op, lost een deel van de som op, benoemt de strategie of zegt dat ze die niet weet. Ik zie kenmerken van scaffolding. Als het maatje naar de wc gaat valt de leerling stil. Ze staart voor zich uit. Het maatje komt terug en zegt: Je moet zelf ook wat doen. Hierna werken ze direct weer samen verder. Ze maken effectief gebruik van de oefentijd.

Informatie na 1 week werken volgens het plan van de leerling

leerling		leerkracht	
		Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	
weet je nog wat het plan was?	Werken met J		
Wat doet de leerkracht nu anders	Ze zegt tegen J dat ik met haar mag werken.	Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	Niet veel verandering. Ik stuur het maatje aan.

Wat doen de andere kinderen nu anders?	niets		
Wat doet de leerling nu anders?	Het lukt makkelijker, want J legt het goed uit.	Concentratie tijdens uitleg en instructie	hetzelfde
		Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	hetzelfde
		De start van het zelfstandig verwerken	beter
		Motivatie voor de taak	beter
		Concentratie tijdens de taak	beter
		Contacten met andere leerlingen	Vraagt meer hulp, beter
		Afronden binnen de gestelde tijd	Beter, er is meer werk af.
Met wie heb je gepraat over je plan (los van de leerkracht). Wat heeft dat opgeleverd?	Ik heb het tegen mama gezegd. Zij vond het fijn voor mij.		
Wat ging niet goed en wil je nog veranderen	Iets minder vaak met J.		
Waardering van de werkhouding	8		8

Meting van de werkhouding door de leerkracht, na 1 week

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +2,

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee 0

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee +1

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 nee +2

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 0 ☒ nee 0

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja ☒ 0 0 0 0 0 nee +5

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee +1

Aanscherping van het plan van de leerling:

- niet aan de orde.

Informatie vanuit de observatie: De leerkracht geeft een interactieve rekeninstructie. De leerling doet betrokken mee, geeft antwoorden en kijkt naar andere leerlingen als ze een beurt hebben. Na de instructie gaan de leerling en haar maatje met hun boeken, schriften en etuis naar hun werkplek buiten de groep. Ze starten direct. De leerling leest de opgaven voor (maanden van het jaar, inhoudsmaten). Ze kan zelf direct sommige antwoorden geven. Het maatje neemt soms over en vraagt: wat moet je eerst doen. Zo komen ze samen aan de uitkomsten, die ze allebei opschrijven. Beiden verliezen nauwelijks tijd, alleen als het maatje naar het toilet gaat. Ze werken ongeveer 20 minuten door en gaan dan naar de groep terug voor het werkboekje en een antwoordenboekje.

Informatie na 4 weken werken volgens het plan van de leerling

Meting van de werkhouding door de leerkracht, na 4 weken

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee 0,

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +1

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +1

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +2

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee -2

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

leerkracht	NB: de medicatie van de leerling is in de afgelopen weken aangepast!
Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	Geen, de leerling is er helemaal aan gewend
Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	Plezier, omdat ik duidelijk een win-win situatie zie voor beide betrokken

	leerlingen.
Concentratie tijdens uitleg en instructie	verbeterd
Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Hetzelfde, betrokken omdat dat 'moet'.
De start van het zelfstandig verwerken	Verbeterd, hoeft niet meer over gepraat te worden
Motivatie voor de taak	hetzelfde
Concentratie tijdens de taak	hetzelfde
Contacten met andere leerlingen	Hetzelfde
Afronden binnen de gestelde tijd	hetzelfde
	8

Leerling 5

Meting van de werkhouding door de leerkracht	Voormeting Op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	totaal
17. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht	4	+2	0	+2
18. De leerling is betrokken bij de instructie	5	0	+1	+1
19. De leerling start meteen met werken	4	-3	+2	+1
20. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	4	+1	0	+2
21. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	3	+3	0	+3
22. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	1	+5	-1	+4
23. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	2	+5	-2	+3
24. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	2	+1	+1	+2

Bijlage 16: Verzamelde gegevens leerling 6

Leerling 6, jongen, groep 6, **Informatie vooraf**,

	Wat vindt de leerling	Wat vindt de leerkracht	Wat vinden de ouders
1. Wat gaat goed op school? 2. Hoe komt dat?	1. Ik ben goed in Gym, spelling, drama 2. Ik vind het leuk Ik doe erg mijn best, Ik vind het belangrijk (beloningsstempels)	1. -Kring, lezen, natuur, gym, taal. -verbaal sterk, houdt van gezelligheid en lekker kletsen - is sportief 2. - vindt deze vakken leuk .	1. Gym, werken in groepjes 2. vindt hij leuk
De wondervraag	-Rustiger kinderen om mij heen -dat juf eerst uitlegt voor ik werk moet afmaken Dat ik niet reageer	-alles d.m.v. spelletjes, praten, filmpjes en gezellig met anderen 'oplossen' of maken. -Zo min mogelijk luisteren naar de leerkracht -zo min mogelijk alleen aan je tafel werken. -Bij alleen werken: rust om hem heen.	Meer ruimte
Wat staat in de weg	Dat ik van buitenaf wordt bestuurd	-combinatiegroep van 33 kinderen. -Daarnaast is het niet mogelijk om bij ieder vak en iedere les concreet, met materialen of beeld aan de slag te gaan.	-Drukke klas -Veel kinderen
Wat is het belangrijkste? Wat wil je het eerst veranderen?	Terug naar mijn vorige groepje: betere plek (niet bij de deur) en rustiger kinderen	-Zelf, alleen rustig werken; -goed opdrachten lezen, -netjes, zorgvuldig werken -opdrachten controleren	
In de weg staat			
De rol van de kinderen	De kinderen :	-rustiger met werken. -Ze helpen door niet op hem te letten of te reageren als het niet mag.	-
De rol van de leerkracht	De juf -	De juf -volgt regelmatig extra instructie. -krijgt soms het werk in delen -er wordt goed op gelet dat hij niet teveel loopt of met andere kinderen ' bezig' is. -Sinds ...heeft hij een maatje waar hij netheid en nauwkeurigheid mee	-duidelijk zijn -niet teveel vrijheid geven -controleren

		controleert. Bij goed werk: stempel op stempelkaart, spaart voor beloning. Dit helpt en stimuleert hem.	
De rol van de leerling zelf	Ik	14. opdrachten goed en rustig lezen 15. niet te snel werken; rust vasthouden 16. werk controleren (nog) meer aandacht bij instructie	
Communicatie, afspraken	Afspraken:	Zie 11, deze afspraken moeten met Marc gemaakt worden + de actie om dit te bereiken. Naar de klas mondeling, voor de leerling zelf op papier (op de tafel / een werkkaart / een schriftje...), voor de leerkracht in de map.	
Waardering van de werkhouding	Waardering van de eigen werkhouding: 6-7	5	

Nulmeting van de werkhouding door de leerkracht:

40. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 0 ☐ 0 0 nee

41. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 0 ☐ 0 0 nee

42. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 0 ☐ 0 0 nee

43. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☐ 0 0 nee

44. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☐ 0 0 nee

45. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☐ 0 0 nee

46. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 ☐ 0 0 nee

47. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 ☐ 0 0 nee

Het eigen plan: Gaat in zijn 'oude' groepje werken op een andere plek in de groep. De leerkracht zal hem helpen dan in de goede 'stand' te zetten om een week te proberen goed te werken.

Informatie vanuit mijn observatie, duur: 20 minuten:

De leerling heeft alle nodige spullen voor zich liggen: boek, etui, schrift. Hij wiebelt met zijn stoel. De leerkracht geeft aan de klas de opdracht en vraagt terug om te zien of de klas dit goed begrepen heeft. Ze zet de stip op rood; de leerlingen mogen haar niet storen. Op het bord noteert ze hoeveel tijd de groep heeft. De leerling gaapt, rekt zich uit en wrijft in zijn ogen. Uit zijn vak haalt hij kladpapier. Na ongeveer 2 minuten is hij aan het werk. De kwaliteit van de aandacht is goed; hij kijkt niet om zich heen en werkt door, afwisselend schrijvend op kladblok in schrift. De leerkracht komt langs en overlegt. Hij werkt weer verder. Als de leerkracht met het buurmeisje praat kijkt hij even op, werkt dan weer.

Na 10 minuten loopt hij het lokaal uit. Via de leesboeken gaat hij naar het toilet. Hij is snel weer terug en werkt weer door.

De leerling wordt niet gestoord door andere leerlingen en neemt geen initiatief om contact te zoeken met andere leerlingen. Hij maakt goed gebruik van de oefentijd.

Informatie na 1 week werken volgens het plan van de leerling

leerling		leerkracht	
		Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	De leerling is 'makkelijker', hij doet erg zijn best.
weet je nog wat het plan was?	Een andere plek in de groep, mijn 'oude' plek		
Wat doet de leerkracht nu anders	niets	Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	Het kost me iets meer tijd, omdat we gericht samen naar het werk kijken. Qua tijd is het goed te doen.
Wat doen de andere kinderen nu anders?	Ze zijn rustiger. Ze praten alleen als dat mag. Als ik op een verkeerd moment praat mag ik dat niet van hen.		
Wat doet de leerling nu anders?	Ik doe de beloning nu met W., dat is veel leuker omdat hij het niet voor mij doet maar het zelf ook leuk vindt. Daardoor werk ik beter. Ik kan me beter concentreren, ik had de afgelopen week net zoveel werk af, maar minder fouten.	Concentratie tijdens uitleg en instructie	hetzelfde
		Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Hetzelfde (wisselend)
		De start van het zelfstandig verwerken	Hetzelfde (duurt lang)

		Motivatie voor de taak	verbeterd
		Concentratie tijdens de taak	verbeterd
		Contacten met andere leerlingen	hetzelfde
		Afronden binnen de gestelde tijd	Verbeterd, minder fouten, nauwkeuriger
Met wie heb je gepraat over je plan (los van de leerkracht). Wat heeft dat opgeleverd?	niemand		
Wat ging niet goed en wil je nog veranderen	Zo is het goed, zo mag het blijven		
Waardering van de werkhouding			7. Ik denk dat hij beter kan

Meting van de werkhouding door de leerkracht, na 1 week

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +2

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +2

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee 0

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee 0

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 ☒ 0 0 nee 0

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +3

NB: de leerling maakt vooral minder fouten!

Aanscherping van het plan van de leerling:

- actieve positieve aansturing door de leerkracht
- complimenten op positief werkgedrag

Observatie door de ambulant begeleider.

De instructie is achter de rug en de leerkracht zet de stip op rood. De leerling heeft de rekenspullen voor zich en bladert door zijn boek. Hij begint een minuut later met rekenen dan de rest van de groep. De leerkracht geeft de andere groep instructie. De leerling is beweeglijk; hij zit, staat naast de stoel of zit op zijn knieën. Intussen werkt hij wel. Af en toe kijkt hij om zich heen, maar zijn aandacht keert na een blik weer terug naar het werk. De leerkracht gaat hardop hoofdrekenen met de andere groep, maar de leerling blijft taakgericht. Hij wordt door anderen niet gestoord. Na ongeveer 15 minuten wordt zijn concentratie veel oppervlakkiger; de werkgerichte periodes zijn kort en worden steeds onderbroken door rondkijken.

Informatie na 4 weken werken volgens het plan van de leerling

Meting van de werkhouding door de leerkracht, na 4 weken

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	0
2. De leerling is betrokken bij de instructie									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	0
3. De leerling start meteen met werken									
Ja	0	0	0	☒	0	0	0	nee	+1
4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	+1
5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	+1
6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken									
Ja	0	0	0	☒	0	0	0	nee	+1
7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk									
Ja	0	0	0	☒	0	0	0	nee	+1
8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	-1

De leerkracht geeft een interactieve rekeninstructie. De leerling doet betrokken mee, geeft antwoorden en kijkt naar andere leerlingen als ze een beurt hebben. Na de instructie gaan de leerling en haar maatje met hun boeken, schriften en etuis naar hun werkplek buiten de groep. Ze starten direct. De leerling leest de opgaven voor (maanden van het jaar, inhoudsmaten). Ze kan zelf direct sommige antwoorden geven. Het maatje neemt soms over en vraagt: wat moet je eerst doen. Zo komen ze samen aan de uitkomsten, die ze allebei opschrijven. Beiden verliezen nauwelijks tijd, alleen als een van tweeën naar het toilet gaat. Ze werken ongeveer 20 minuten door en gaan dan naar de groep terug voor het werkboekje en een antwoordenboekje.

Leerling 6

Meting van de werkhouding door de leerkracht	Voormeting Op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	totaal
25. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht	3	+2	0	+2

26. De leerling is betrokken bij de instructie	3	+2	0	+2
27. De leerling start meteen met werken	3	0	+2	+3
28. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	3	+1	0	+1
29. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	3	+1	+1	+2
30. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	3	0	+1	+1
31. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	3	0	+1	+1
32. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	3	+3	-1	+2

leerkracht	
Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	De leerling is vindt het gauw goed genoeg; hij zou meer uit zichzelf kunnen halen.
Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	Ik investeer in motiveren.
Concentratie tijdens uitleg en instructie	Verbeterd. Heeft de sturing van de leerkracht daarbij nodig.
Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	verbeterd
De start van het zelfstandig verwerken	verbeterd
Motivatie voor de taak	Verbeterd, neemt meer verantwoordelijkheid
Concentratie tijdens de taak	hetzelfde
Contacten met andere leerlingen	Verbeterd, zoekt zelf minder contact
Afronden binnen de gestelde tijd	Hetzelfde, denkt klaar te zijn maar dat is dan niet zo.
	7. Ik denk dat hij beter kan

Bijlage 17: Verzamelde gegevens leerling 7

Leerling 7, jongen, groep 7, [gegevens vooraf](#),

	Wat vindt de leerling	Wat vindt de leerkracht	Wat vinden de ouders
Wat gaat goed op school?	Ik ben goed Gym, rekenen, handvaardigheid, buiten spelen 2 dat vind ik leuk	Goed in rekenen. Dat komt door zijn aanleg -ligt goed in de groep, omdat hij open staat voor veel verschillende kinderen in de klas.	De ouders geven geen toestemming om hun reacties aan de school te laten lezen.
De wondervraag	-een beetje leuk, maar niet al te leuk -aardige maar strenge meester die probeert dingen vrolijk op te lossen -tafels uit elkaar -rustig groepje -scherm bij toetsen	Dat hij zijn werk afkrijgt en tijd heeft voor dingen uit de kieskast.	
Wat staat in de weg	In de weg staat Het groepje	Zijn werktempo is te laag. Dit heeft mede te maken met zijn concentratie, die niet altijd even goed is.	
Wens om te veranderen en hoe kan dat het beste?	Het klokje -Als ik het klokje zelf kan pakken -als de meester me helpt herinneren als ik het klokje vergeet	Zijn concentratie Werken met de kleurenklok. Daar is hij gevoelig voor.	
De rol van de kinderen	De kinderen -minder praten / zingen -minder irritant gedrag	De kinderen in zijn groepje moeten hem minder van zijn werk afhouden.	
De rol van de leerkracht	De meester	We werken nu al met de kleurenklok en als hij daar mee werkt dan gaat zijn tempo omhoog. Wat ik zou moeten doen is de klok meer inzetten. Het gebeurt regelmatig dat het er bij inschiet.	
De rol van de leerling zelf	Ik -Meteen beginnen - mijn werk beter plannen -de afmaaktijd volmaken met werk	Zich minder bezighouden met de kinderen uit zijn groepje.	

Communicatie, afspraken	Afspraken: Met de meester Met mezelf	1 keer waarschuwen, als ze met elkaar aan het praten zijn, als het niet mag. -Daarna tafels uit elkaar. -zelf opletten dat hij de kleurenklok mag gebruiken.	
Waardering van de werkhouding	Waardering van de eigen werkhouding: 7	4	

Nulmeting door de leerkracht, zelfstandig werken

48. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee

49. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee

50. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

51. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee

52. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

53. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee

54. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee

55. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

Het eigen plan: gaat consequent werken met de timer. Hij gaat deze zelfstandig pakken en zet hem achter zich op de kast. Om eraan te denken plakt hij een herinnering op de rand van zijn la. Hij gaat proberen meteen te beginnen. Als een taak niet afkomt zal hij die niet afraffelen, maar plannen op een ander moment, op de weektaak. **Ingaand: maandag 7-2.**

Informatie vanuit mijn observatie:

Eerste observatie: de leerling ziet mij binnenkomen en wijst op het bordje met 'timer' op zijn tafel. Bij de instructie is hij wisselend betrokken. Hij is beweeglijk, draait op zijn stoel en wriemelt met een kneedgum tussen de vingers. Hij stoort niet. Hij maakt een overwinningsgebaar als hij een goed antwoord heeft gegeven. Ik concludeer dat hij de stof (metriek stelsel) goed begrijpt. Na de instructie geeft de leerkracht 5 minuten oefentijd. De leerling kijkt rond en

fluistert met zijn buurman. Hij pakt het klokje niet. De leerkracht vraagt hem naar de klok. Hij pakt hem nu wel, zet hem op 5 minuten en werkt dan, terwijl het in het lokaal heel stil is.

Tweede observatie: De timer staat op tafel. J werkt met de rekenmachine. Hij wordt even afgeleid door de meisjes van zijn groepje, maar werkt al snel weer verder. Ik zie hem ongeveer 20 minuten voldoende geconcentreerd doorwerken, ook als de klas, tegen het eind van de les, wat onrustiger wordt. Ik vraag me af of het handelend rekenen met de rekenmachine helpt om de aandacht vast te houden. De leerlingen laten de leerling met rust. De leerling is taakgericht en maakt effectief gebruik van de oefentijd.

Gegevens na 1 week werken volgens het plan van de leerling

Derde observatie:

De klas krijgt 5 minuten om in tweetallen een vraagstuk op te lossen. De leerling zit, terwijl zijn maatje naast hem staat. Het maatje redeneert en wijst in het rekenboek. De leerling kleurt blokjes in zijn rekenschrift met een rode stift. Tijdens het klassikaal terugkoppelen van de opdracht kleurt hij verder. Ik heb de indruk dat hij het proces daardoor niet volgt. De leerkracht merkt het niet.

Als de leerkracht de opdracht geeft tot zelfstandig werken pakt de leerling het klokje. Hij heeft oogcontact met de leerkracht, die hem zegt 10 minuten in te stellen. De leerling begint direct, eerst in het schrift, dan in het werkboekje. Hij helpt een klasgenoot.

De leerkracht zegt dat de klas niet meer mag overleggen. De leerling werkt verder met de rekenmachine. Hij heeft geen contact meer met anderen.

Hij maakt voldoende effectief gebruik van de onderwijstijd

leerling		leerkracht	
		Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	
weet je nog wat het plan was?			
Wat doet de leerkracht nu anders	Hij herinnert mij aan het klokje	Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	- Ik denk beter aan de afspraken met de leerling - De relatie met de leerling is verbeterd doordat ik intensiever met hem bezig ben - complimenteren is makkelijker het plan kost weinig extra tijd
Wat doen de andere kinderen nu anders?	Er is geen ruzie meer		
Wat doet de leerling nu anders?	Ik pak het klokje meestal zelf. Ik gebruik het nu steeds.	Concentratie tijdens uitleg en instructie	Geen verschil
		Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Geen verschil
		De start van het zelfstandig verwerken	Verbeterd, ik moet de leerling wel regelmatig herinneren aan het plan
		Motivatie voor de taak	verbeterd

		Concentratie tijdens de taak	Geen verschil
		Contacten met andere leerlingen	In aantal hetzelfde, maar betreffen vaker het werk
		Afronden binnen de gestelde tijd	verbeterd
Met wie heb je gepraat over je plan (los van de leerkracht). Wat heeft dat opgeleverd?	Een paar kinderen, vader en moeder. Ze vonden het een slim plan,		
Wat ging niet goed en wil je nog veranderen	De meester moet zeggen hoeveel tijd ik heb. Ik wil zoveel mogelijk zelf denken aan het klokje. Ik ga soms zitten kleuren, dan vergeet ik de tijd. Ik wil graag dat de meester daar iets van zegt. Ik zou van mijn 3 etuis met gelpennen er 2 mee naar huis moeten nemen en 1 achter me op de kast moeten leggen. Dan is de verleiding te gaan kleuren minder groot.		
Waardering van de werkhouding	8, dit is ook het streefcijfer		5

Meting na 1 week

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +2

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee 0

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja	0	0	0	0	0	0	0	nee	+1
8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af									
Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	+1

Aanscherping van het plan van de leerling:

De leerkracht laat de leerling weten hoeveel tijd hij heeft voor de taak.

De leerling legt zijn etuis en stiften uit zijn vak.

Gegevens na 4 weken werken volgens het plan van de leerling

Meting na 4 weken door de leerkracht

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	0 (ten opzichte van 3 weken eerder)
----	---	---	-------------------------------------	---	---	---	---	-----	-------------------------------------

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	0
----	---	---	-------------------------------------	---	---	---	---	-----	---

3. De leerling start meteen met werken

Ja	0	☒	0	0	0	0	0	nee	+2
----	---	-------------------------------------	---	---	---	---	---	-----	----

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja	0	☒	0	0	0	0	0	nee	+1
----	---	-------------------------------------	---	---	---	---	---	-----	----

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja	0	0	0	☒	0	0	0	nee	0
----	---	---	---	-------------------------------------	---	---	---	-----	---

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja	0	0	☒	0	0	0	0	nee	0
----	---	---	-------------------------------------	---	---	---	---	-----	---

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja	0	☒	0	0	0	0	0	nee	0
----	---	-------------------------------------	---	---	---	---	---	-----	---

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja	0	☒	0	0	0	0	0	nee	+1
----	---	-------------------------------------	---	---	---	---	---	-----	----

Observatie: Jasper werkt als ik de klas binnenkom. Zijn kleurenklok staat op 15 minuten. Hij staart even voor zich uit, werkt dan weer. Dit duurt ongeveer 10 minuten. Hij schiet goed op. Voor de klok afloopt stelt hij hem bij: 10 minuten erbij. Hij werkt taakgericht tot ik 5 minuten daarna wegga.

Leerkracht, na 4 weken	
Welke veranderingen heb je in deze weken opgemerkt?	
Wat betekent het plan nu voor jou als leerkracht	- Ik ben er nu helemaal aangewend; het loopt goed - De leerling heeft mij nodig om

	hem te helpen herinneren
Concentratie tijdens uitleg en instructie	Geen verschil
Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Geen verschil
De start van het zelfstandig verwerken	Verbeterd, ik moet de leerling minder herinneren aan het plan
Motivatie voor de taak	Verder verbeterd; hij wil graag taken afmaken en aan een keuzetaak toekomen.
Concentratie tijdens de taak	Geen verschil
Contacten met andere leerlingen	Geen verschil
Afronden binnen de gestelde tijd	Verder verbeterd
	6

Leerling 7

Meting van de werkhouding door de leerkracht	Voormeting Op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	totaal
33. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht	5	0	0	0
34. De leerling is betrokken bij de instructie	5	0	0	0
35. De leerling start meteen met werken	4	+2	0	+2
36. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	5	0	+1	+1
37. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	4	0	0	0
38. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	5	0	0	0
39. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	5	+1	0	+1
40. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	4	+1	+1	+2

Bijlage 18: Verzamelde gegevens leerling 8

Leerling 8, jongen, groep 6, [Informatie vooraf](#),

	Wat vindt de leerling	Wat vindt de leerkracht	Wat vinden de ouders
1. Wat gaat goed op school? 2. Hoe komt dat?	Ik ben goed Gym, muziek 2. of ik het vak leuk vind of niet en of ik mijn best doe.	-onderdelen van creatieve vakken die zijn interesse wekken, zoals figuurzagen. Komt doordat hij houdt er van om dingen met zijn handen te doen -Verder kan hij goed rekenen. Door aanleg.	Rekenen, handarbeid
De wondervraag	Een tovenaer dan zou ik me kunnen concentreren	-meer vakken doen, waarbij hij zijn handen kan gebruiken. Hij houdt ervan om aan dingen te sleutelen en wil automonteur worden.	Wat interessanter is voor hem
Wat staat in de weg	-Afleiding als de groene stip staat, -rekenen vind ik saai, -dat de meester uitlegt aan de andere groep	-Door de combinatieklas weinig tijd om hier meer aandacht aan te besteden. - lastig om hem hier zelfstandig mee aan de slag te laten gaan, omdat hij het moeilijk vindt om zich bij zijn werk te houden.	Geld, tijd, mankracht, ruimte
Wens om te veranderen en hoe kan dat het beste?	Ik zou willen veranderen ik zou een andere werkplek willen, dat heb ik nu soms. Ik ben daar toch nog soms afgeleid.	- eerst zijn concentratie verbeteren, -dan gaat vanzelf zijn werktempo omhoog -Een beloning, als het werk af is. Werk dat niet af is gaat mee naar huis. Dat zijn ook de huidige afspraken.	?
De rol van de kinderen	De kinderen : Niets. Ze hoeven niet stil te zijn voor mij.	-accepteren dat hij minder werk maakt dan anderen. Dat doen de kinderen op dit moment al goed. - minder af leiden van zijn werk.	
De rol van de leerkracht	De meester Niets, ik heb al een speciale werkkaart	Zie hierboven	Geen idee. Hij denkt nu al goed mee en heeft aandacht.
De rol van de leerling zelf	Ik Meteen weggaan na de instructie		Weet ik niet
Communicatie, afspraken	Afspraken:	Door middel van een gesprek, waarin de afspraken worden toegelicht.	?

Waardering van de werkhouding	Waardering van de eigen werkhouding: 5	4	
			Toelichting: De leerling kan zich concentreren als iets hem leuk / interessant lijkt. Hij is het snel kwijt doordat er om hem heen zoveel gebeurt.

Nulmeting door de leerkracht, zelfstandig werken

56. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

57. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

58. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee

59. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee

60. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee

61. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 nee

62. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee

63. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee

Het eigen plan:

Zal niet meer 'proberen' in de groep te werken tijdens de fase van de 'groene stip'. Hij gaat na de instructie meteen naar het lege lokaal. daar zal hij werken met een timer. de tijd die hij besteedt aan de les houdt hij bij op een lijst (die hebben we samen gemaakt).

Gegevens na 1 week werken volgens het plan van de leerling

Informatie vanuit mijn observatie:

Eerste observatie: Na de instructie pakt de leerling zijn boek en zijn spullen en loopt naar de andere ruimte. Na 3 minuten is hij weer terug. Hij kijkt bij zijn buurman, gaat aan zijn tafel zitten, waar hij ongeveer 1 minuut werkt. Daarna loopt hij met een tangramdoosje de klas weer uit. In de andere ruimte zit hij geconcentreerd te werken aan een aantal tangram-opdrachten. Dit duurt ongeveer 10 minuten. Dan loopt hij terug naar het lokaal. Hij bergt de tangram op en haalt zijn taalwerk. Ik kijk in 10 minuten nog twee keer in het lokaal. Hij zit geconcentreerd te werken.

Tweede observatie: de klas is al begonnen met zelfstandig werken. De leerling zit nog aan zijn tafel en haalt stapels papieren uit zijn la. Hij zoekt. De leerkracht komt hem helpen. De leerling gooit een deel van de papieren in de papierbak. Hij wandelt door de klas en blijft bij een paar kinderen even staan. Weer aan zijn tafel bladert hij door boek en papieren, praat zacht met zijn overbuurman. Na 15 minuten is hij aan het werk. Hij werkt gedurende 10 minuten taakgericht door. Dan is de leerkracht even de groep uit en zitten veel leerlingen even te praten, deze leerling ook. Als de leerkracht terug is werkt hij weer een paar minuten taakgericht.

leerling		leerkracht	
		Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	
weet je nog wat het plan was?	Een betere werkplek		
Wat doet de leerkracht nu anders	Herinnert mij vaker, vooral de eerste dagen	Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	- voortdurend opletten, controleren - kost veel tijd, maar niet meer dan voor het eigen plan - meer complimenten
Wat doen de andere kinderen nu anders?	niets		Geen verschil
Wat doet de leerling nu anders?	Soms overleg ik nog, soms ga ik direct weg.	Concentratie tijdens uitleg en instructie	Geen verschil
		Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Geen verschil
		De start van het zelfstandig verwerken	Verbeterd, gaat sneller aan het werk
		Motivatie voor de taak	iets beter
		Concentratie tijdens de taak	iets beter, iets meer taakgericht
		Contacten met andere leerlingen	Geen verschil
		Afronden binnen de gestelde tijd	verbeterd
Met wie heb je gepraat over je plan (los van de leerkracht). Wat heeft dat opgeleverd?	Tegen vrienden gezegd dat ik over mijn concentratie gepraat heb. Over het plan hoeven ze niet te weten. Niet met mijn ouders, omdat ik dit op		

	school doe.		
Wat ging niet goed en wil je nog veranderen	Leerling: Zo verder gaan. Ik confronteer hem met mijn tweede observatie: je gaat niet naar het vrije lokaal, maar je zwerft door de school en zit daarbij 'ergens'. De leerkracht kan je niet altijd vinden. Leerling: Ik zal direct naar het vrije lokaal gaan.		
Waardering van de werkhouding	8, dit is ook het streefcijfer		5

Meting door de leerkracht, zelfstandig werken, na 1 week

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +1

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +1

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +1

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +1

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 ☒ 0 0 0 0 0 nee +1

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee 0

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +3

Aanscherping van het eigen plan, aanpassing na 1 week:

- de leerling zal steeds naar het vrije lokaal gaan en niet een willekeurige vrije ruimte zoeken in de school.
- De leerkracht zal hem daaraan herinneren en, indien nodig, controleren.

- De leerkracht stuurt aan als de leerling in het oude patroon vervalt, nl. eerst in de klas gaat werken.

Meting na 4 weken

1. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1 -1 in vergelijking met 3 weken eerder

2. De leerling is betrokken bij de instructie

Ja 0 0 0 ☒ 0 0 0 nee +1 -1

3. De leerling start meteen met werken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +1 0

4. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +1 -1

5. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee +1 -1

6. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken

Ja 0 0 ☒ 0 0 0 0 nee 0 0

7. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk

Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee 0 0

8. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af

Ja 0 0 0 0 0 ☒ 0 nee +3 -3

Observatie: De leerling zit op zijn eigen plek in de groep, hoewel de groep met zelfstandig werken bezig is. Hij werkt geconcentreerd gedurende 2 minuten. Dan legt hij zijn schrift op de tafel van een andere leerling uit zijn groep en hangt over diens tafel. Ze overleggen een minuut lang. Dan werkt de leerling 6 minuten verder. Daarna neemt de leerkracht de les klassikaal over.

leerkracht	Na 4 weken
Welke veranderingen heb je in deze week opgemerkt?	
Wat betekent het plan voor jou als leerkracht	Meer pushen dan complimenteren
Concentratie tijdens uitleg en instructie	Verbeterd; ik geef hem meer beurten (<i>indirect effect via lk gedrag</i>)
Betrokkenheid tijdens uitleg en instructie	Geen verschil
De start van het zelfstandig verwerken	Licht verbeterd
Motivatie voor de taak	Verbeterd, meer momenten van

	motivatie
Concentratie tijdens de taak	iets beter, iets meer taakgericht
Contacten met andere leerlingen	iets verbeterd
Afronden binnen de gestelde tijd	Geen verschil, neemt weinig verantwoordelijkheid, komt het werk niet laten zien.
	4

Leerling 8

Meting van de werkhouding door de leerkracht	Voormeting Op 7-puntsschaal	Na 1 week	Na 4 weken	totaal
41. De leerling luistert geconcentreerd naar de leerkracht	4	+1	-2	-1
42. De leerling is betrokken bij de instructie	4	+1	-2	-1
43. De leerling start meteen met werken	4	+1	0	+1
44. De leerling is gemotiveerd voor eigen taken	5	0	-1	-1
45. De leerling werkt geconcentreerd aan eigen taken	5	+1	-1	0
46. De leerling werkt zelfstandig aan eigen taken	5	+1	0	+1
47. De contacten met andere leerlingen betreffen het werk	2	0	0	0
48. De leerling krijgt de taak binnen de gestelde tijd af	2	-3	+1	-2

